

MILLIY ARMIYAMIZ YANGI O'ZBEKISTONNING MUSTAHKAM QALQONIDIR!

# VATANPARVAR

● Gazeta 1992-yilning 24-iyunidan chiqa boshlagan ● 2023-yil 28-iyun, №26 (3036)



**BIZ**  
HAQIMIZDA

@ vatanparvar-bt@umail.uz

facebook.com/mudofaavazirligi

t.me/m\_vatanparvar\_uz

instagram.com/mudofaavazirligi

t.me/mudofaavazirligi

armiya

IJTIMOIIY-SIYOSIY, IJTIMOIY-MA'RIFIY, HARBIIY VA MA'RUFIY ZETASI

www.mv-vatanparvar.uz



## 4-5 VUJUDIDA VATANPARVARLIK TUYG'USI

Vatan himoyasi. Bu sharaflı burchni turli soha vakillari turli vaziyatlarda amalga oshiradi. Xalq salomatligi yo'lida xizmat qilayotgan shifokor, elimiz dasturxonining to'kin bo'lishida ter to'kayotgan bobodehqon, zamonaviy binolarni qurayotgan quruvchi, yosh avlodga ta'lim berayotgan ustozlar va hokazo.

8

## “RUHIYAT TETIK BO'LSA, JISM BAQUVVAT BO'LADI”



19

Yangi maqsadlar sari

# МАТБУОТ ВА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ХОДИМЛАРИГА

Кадрли дўстлар!

Бугун юртимизда кенг нишонланаётган Матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари куни билан сиз, азизларни, муҳтарам фахрийларимизни чин қалбимдан самимий муборакбод этаман.

Бу айём нафақат ўз ҳаётини шу соҳага бағишлаган фидойи инсонлар, балки уларнинг машаққатли ижод ва меҳнат маҳсулидан баҳраманд бўладиган миллионлаб муштарийлар, тингловчи ва томошабинлар, бутун жамиятимиз учун ҳам қадридир.

Мана шундай кунларда миллий матбуотимизнинг тамал тошини қўйган жадид боболаримизнинг: «Матбуот фикрлар тилмочи, миллат ва эл-юрт ривожини йўлида хизматчи, одамлар онгу шуурининг кўеши, ҳар кимнинг виждонига тутилган кўзгу бўлмоғи лозим», деган фикрлари ҳозирги кунимиз учун ҳам ғоят муҳим аҳамиятга эга эканини таъкидлашимиз табиийдир.

Маърифатпарвар аждодларимизнинг бу олижаноб орзу-интилишлари фақатгина мустақиллигимиз туфайли рўёбга чиқди.

Кейинги йилларда юртимизда рўй бераётган тарихий ўзгаришлар натижасида оммавий ахборот воситаларини эркин фикр минбарига, халқимиз манфаатларининг фаол ҳимоячисига айлантириш учун мустақкам ҳуқуқий замин, ижтимоий муҳит яратилди.

Биз мамлакатимизда сўз ва матбуот эркинлигини, ахборот олиш ва уни тарқатиш ҳуқуқини таъминлаш масаласини инсон қадрини улуғлаш, демократик жамият ва халқпарвар давлат қуришга қаратилган тараққиёт стратегиямизнинг муҳим ва ажралмас қисми деб биламиз.

Янгиланган Асосий қонунимизда ушбу йўналишдаги конституциявий қоидалар янада мустақкамлаб қўйилгани бу борадаги саъй-ҳаракатларимиз бардавом эканини кўрсатади.

Ҳозирги кунда юртимизда 2 140 та ёки 2016 йилга нисбатан 626 та кўп оммавий ахборот воситаси фаолият юритмоқда. Уларнинг 65 фоизи нодавлат медиа воситалари экани соҳада таркибий ўзгаришлар изчил амалга оширилаётганидан далолат

беради. Аънавий нашрлар билан бирга интернет нашрлар ҳам жадал ривожланиб, уларнинг сони 745 тага етгани ва ўқувчилар оммасини тобора кўпроқ ўзига жалб этаётганини қайд этиш лозим.

Давлат идоралари ва маҳаллий ҳокимликлар таркибида ахборот хизматлари йўлга қўйилгани халқ билан мулоқотни кучайтиришга сезиларли таъсир кўрсатмоқда.

Давлат органлари ва ташкилотлари фаолиятининг очиқлиги, шаффофлиги ва ҳисобдорлигини таъминлаш, уларнинг очиқлик борасидаги самарадорлик кўрсаткичларини белгилаш ҳамда илғор халқаро стандартлар асосида баҳолаш тизими жорий этилди. Жумладан, яқинда биринчи марта ўтган йил якунларига кўра, давлат органлари ва ташкилотларида амалга оширилган ишларни баҳолаш бўйича Очиқлик индекси натижалари эълон қилингани бу йўлдаги муҳим қадам бўлди.

Мамлакатимиз оммавий ахборот воситалари халқаро ахборот маконига ҳам дадил кириб бормоқда. Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси ҳамда бир қатор хусусий теле-студияларнинг кўрсатувлари жаҳоннинг 100 дан ортиқ давлатига узатилмоқда. Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги, «Дунё» ахборот агентлиги ўз хабарларини 10 та хорижий тилда тарқатмоқда.

Кейинги вақтда юртимизда китобхонликни оммалаштиришдек эзгу ишга нашриёт-матбаа соҳаси ходимлари ҳам муносиб ҳисса қўшаётганини алоҳида эътироф этиш лозим. Сўнгги йилларда республика нашриётлари томонидан 132 миллион нусха бадиий китоб ва бошқа адабиётлар чоп этилгани китобсевар халқимиз, авваламбор, ёшларимизнинг онгу тафаккурини юксалтиришда муҳим роль ўйнаши шубҳасиз.

Оммавий ахборот воситаларини қўллаб-қувватлаш мақсадида ушбу соҳа учун уч йил муддатга даромад солиғи бўйича имтиёзлар берилгани уларнинг иқтисодий ҳолатини барқарорлаштиришда катта мадад бўлмоқда.

Азиз дўстлар!

Бугунги шиддатли даврнинг ўзи барча соҳалар қатори ахборот йўналишида ҳам олдимизга ўта долзарб вазифаларни қўймоқда.

Ҳозирги вақтда ер юзининг турли бурчакларида юз бераётган, барчамизни ташвиш ва хавотирга солаётган воқеаларни ҳисобга оладиган бўлсак, глобал дунёда ахборотлашув жараёнларининг таҳдидли жиҳатлари ҳам борлиги ва улар тобора кучайиб бораётганидан кўз юмолмаймиз.

Дунёнинг айрим минтақа ва ҳудудларида оммавий ахборот воситалари муайян сиёсий кучлар қўлида информацион урушни авж олдиришга, жамоатчилик фикрини чалғитишга, окни – қора, қорани – оқ деб кўрсатишга хизмат қилаётганини афсус билан қайд этишга тўғри келади.

Ахборот маконидаги устунлик кўп нарсани ҳал этадиган бугунги мураккаб вазиятда халқимиз сиз, азизларни демократик матбуотнинг асосий шартини талаби бўлган холислик, ҳаққонийлик, миллий манфаатларимизга содиқлик каби принципларга амал қилиб, ўз билим ва салоҳияти, ўткир қалами ва ҳароратли сўзи билан жамоатчиликка ижтимоий жараёнлар моҳиятини англаб етишга кўмаклашадиган, уларни бузғунчи ахборот хуружларидан ҳимоя қиладиган фидойи инсонлар деб билади.

Биз жамият ҳаётида учраётган камчилик ва муаммоларни бартараф этиш, бюрократия ва коррупция каби иллатларга қарши курашишда, аввало, сиз, ҳурматли журналист ва блогерлар, айниқса миллий медиа маконимизга янги ғоя ва ташаббуслар билан кириб келаётган истеъдодли ёшларимизга таянамиз.

Шу боис кенг миқёсда фикрлайдиган, она тили билан бир қаторда хорижий тилларни, ахборот технологияларини пухта ўзлаштирган, юксак малакали, ватанпарвар журналист кадрларни тайёрлаш масаласига устувор аҳамият қаратилмоқда. Бугунги кунда Ўзбекистон журналистика ва оммавий коммуникациялар университети, Ўзбекистон Миллий университети, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети, Тошкент давлат шарқшунослик университети, Қорақалпоқ давлат университети, Бухоро давлат университети каби таълим муассасаларида журналистика йўналиши бўйича юзлаб мутахассислар тайёрланаётгани ҳам шундан далолат беради.

Ушбу олий таълим даргоҳларида талаба ёшларимиз босма оммавий ахборот воситалари ва ноширлик иши, аудиовизуал журналистика, интернет журналистикаси ва менежменти, медиа назарияси ва амалиёти, ҳарбий ва спорт журналистикаси, рақамли медиа, халқаро муносабатлар сингарии йигирмадан зиёд таълим йўналиши бўйича юқори малакали профессор-ўқитувчилардан маҳорат сирларини ўрганаётгани айниқса эътиборлидир.

Биз Янги Ўзбекистоннинг янги журналистикасини яратиш вазифасини ўз олдимизга қўйган эканмиз, бу борадаги миллий аъналаримиз билан бирга ривожланган давлатлар тажрибасини ҳам ҳар томонлама ўрганишимиз, оммавий ахборот воситалари бўйича дунёдаги етакчи олийгоҳлар, нуфузли халқаро ташкилотлар ва медиа компаниялар билан ҳамкорлик алоқаларини янада кучайтиришимизни ҳаётнинг ўзи талаб этмоқда.

Шу сабабли оммавий ахборот воситаларини изчил ривожлантириш бундан буён ҳам эътиборимиз марказида бўлиб қолади.

Бу соҳада олдимизда турган вазифаларни аниқ белгилаб олиш ва амалга оширишда ҳозирги вақтда Ўзбекистон Журналистлари уюшмаси томонидан тайёрланаётган Миллий маъруза катта амалий аҳамият касб этади, деб ишонаман.

Фурсатдан фойдаланиб, давлатимиз ва жамиятимиз оммавий ахборот воситалари ходимларининг иш ва турмуш шароитларини яхшилаш, уларнинг машаққатли ва масъулиятли меҳнатини рағбатлантириш, соҳанинг моддий-техник ва кадрлар салоҳиятини мустақкамлаш учун зарур ёрдам кўрсатишга тайёр эканини яна бир бор таъкидлайман.

Сизларни қутлуғ касб байрамингиз ҳамда яқинлашиб келаётган улуғ айём – Қурбон ҳайити билан табриклаб, барчангизга сиҳат-саломатлик, ижодий фаолиятингизда янги ютуқлар, хонадонларингизга бахт-саодат ва файзу барака тилайман.

**Шавкат МИРЗИЁЕВ,**  
Ўзбекистон Республикаси  
Президенти

## Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ф А Р М О Н И

# МАТБУОТ ВА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ХОДИМЛАРИ КУНИ МУНОСАБАТИ БИЛАН СОҶА ХОДИМЛАРИДАН БИР ГУРУҶИНИ МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Мамлакатимизда сўз ва матбуот эркинлиги, очиқлик ва ошкораликни мустаҳкамлаш, халқимизнинг ахборот соҳасидаги конституциявий ҳуқуқларини таъминлашга қўшаётган муносиб ҳиссаси, глобал ахборот майдонида миллий манфаатларимизни ҳимоя қилиш, юртимиздаги янгиланиш жараёнлари, эришилаётган ютуқларни кенг тарғиб этишдаги катта хизматлари, замонавий журналистика йўналишлари учун юксак малакали кадрларни тайёрлаш, ёш авлодни она Ватанга муҳаббат ва садоқат руҳида тарбиялаш борасидаги самарали фаолияти ҳамда ижтимоий ҳаётдаги фаол иштироки учун қуйидагилар мукофотлансин:

### «Меҳнат шухрати» ордени билан

**Бутаев Шойим Примкулович** – «Хужжатли ва хроникал фильмлар киностудияси» давлат унитар корхонаси муҳаррири  
**Мирзаяров Уктам Хайруллаевич** – «Гулистон» ва «Театр» журналлари бўлим муҳаррири

**Нуритдинов Хайрулла Бокиджонович** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг «O'zbekiston 24» teleradiokanali» давлат муассасаси директори

### «Дўстлик» ордени билан

**Алимбекова Жумакул Мауленовна** – «Нурлы жол» газетаси масъул котиби

**Арипов Махмуджон Мусинович** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг «O'zbekiston 24» телеканали бўлим катта муҳаррири

**Ахоров Мирасрор Мирабровович** – «Овози тожик» газетасининг Фарғона ва Андижон вилоятлари бўйича муҳбири

**Джунайдуллаева Угиллой Инатуллаевна** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг Самарқанд вилояти телерадиокомпанияси гуруҳ муҳаррири

**Ережепов Бахитбай Кенгесбаевич** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг «Nukus teleradiomarkazi» филиали бош овоз режиссёри, Қорақалпоғистон Республикаси

**Садиков Хусанбори Мирганиевич** – «Муштум» журнали бош рассоми

**Шаметов Бахтиёр Алметович** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг «Toshkent» teleradiokanali» давлат муассасаси гуруҳ бош режиссёри

### II даражали «Соғлом авлод учун» ордени билан

**Камилов Сардор Абдурахимович** – «Milliy telekanal» масъулияти чекланган жамиятининг бош муҳаррири ва продюсери

**Оманов Муҳиддин Саттарович** – «Ўзбекистон нашриёти» давлат унитар корхонасининг болалар ва бадиий адабиётлар таҳририяти мудир

**Раджабов Дилшод Эсанович** – «Муҳаррир» нашриёти бош муҳаррири

### «Соғлом турмуш» медали билан

**Талипжанова Шафоат Манаповна** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг «Sport» teleradiokanali» давлат муассасаси бош муҳарририяти катта муҳаррири

**Файзиев Даврон Ахмеджанович** – Ўзбекистон футбол ассоциациясининг маркетинг ва медиа бўлими бошлиғи

### «Шухрат» медали билан

**Абдуназаров Равшан Саттарович** – «Радиоалоқа, радиоэшиттириш ва телевидение маркази» давлат унитар корхонасининг Сурхондарё радиотелеузатиш маркази станция етакчи муҳандиси, Сурхондарё вилояти

**Ажимуратов Азамат Лепесбаевич** – Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгесининг ахборот бўлими бошлиғи

**Арслонова Жамила Амировна** – Зангиота тумани «Истиқбол» газетаси муҳбири, Тошкент вилояти

**Ахмедов Иброҳим Рахимович** – «Гранд» радиостанцияси бош муҳаррири ва бошловчиси

**Ахмедов Қобулжон Холиқович** – «Mening yurtim» телеканали бош директори

**Воҳидов Журъат Самандарович** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг Бухоро вилояти телерадиокомпанияси монтажчиси

**Давлетова Нозимахон Элдаровна** – Миллий масс-медияни қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди директори

**Жўраев Олим Эргашевич** – Бухоро вилояти ҳокимининг ахборот сиёсати масалалари бўйича маслаҳатчиси – матбуот котиби

**Исмаилов Музаффар Абдуллаевич** – «Daryo.uz» веб-сайти раҳбари

**Кайсаров Тимур Адихамович** – «Янги Ўзбекистон» ва «Правда Востока» газеталари таҳририяти масъул котиби

**Кенжаев Руслан Алишерович** – «Халқ сўзи» ва «Народное слово» газеталари бош муҳаррирининг ўринбосари

**Қосимова Нориниса Эргашевна** – Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг Сирдарё вилояти бўлими бош мутахассиси

**Мадумарова Бахринса Тўхтасин қизи** – «Zamon.uz» веб-сайти бош муҳаррирининг ўринбосари

**Мазитов Абдураим Маликович** – «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компаниясининг муқовалаш цехи ишчиси

**Мамиров Суюндик Махамматович** – Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси бош мутахассиси

**Муминов Эргаш Абдумигатович** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг «O'zbektelefilm» давлат муассасаси саҳналаштирувчи кинорежиссёри

**Насирова Иродахон Хусановна** – «Zo'r TV» телеканалининг продюсери ва бошловчиси

**Отабоева Гулнора Хосилжоновна** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг Наманган вилояти телерадиокомпанияси «Аср» студияси сиёсий шарҳловчиси

**Расулов Баходир Бахтиёрович** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг «O'zbekiston 24» телеканали телеоператори

**Рахимова Раъно Мирфазиловна** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг «O'zbekiston» teleradiokanali» давлат муассасаси суҳандони

**Рахимходжаев Зайниддин Хусниддинович** – Ўзбекистон Республикаси Президентининг Матбуот хизмати ҳузуридаги Медиа-маркази етакчи мутахассиси

**Ризаев Акбар Мансурович** – Ўзбекистон Республикаси Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлигининг Оммавий коммуникациялар масалалари бўйича маркази бошлиғи

**Рузиева Фазила Мухторовна** – Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонасининг ихтисослашган фонд ва мажбурий нусхаларни сақлаш хизмати раҳбари

**Саидов Икром Туляганович** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг «Махсус автокорхона» давлат муассасаси ҳайдовчиси

**Тошниязова Гулмира Хусановна** – «Kun.uz» веб-сайтининг Тошкент шаҳри бўйича муҳбири

**Умаров Дилшод Содикович** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг «Dunyo bo'ylab» telekanali» давлат муассасаси эфирга узатиш бўлими бош режиссёри

**Уринбаева Севара Кучкаралиевна** – Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигининг Ахборот хизмати раҳбари – жамоатчилик билан алоқалар бўлими бошлиғи

**Хаитахунов Шукур Джалилович** – Жалақудуқ тумани «Жалақудуқ ҳаёти» газетаси муҳаррири, Андижон вилояти

**Шодиева Лолажон Озодовна** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг «Mahalla» радиоканали режиссёрлар бўлими бош режиссёри

**Яхшибоева Озода Абдужалоловна** – Ўзбекистон Миллий телерадиокомпаниясининг Қашқадарё вилояти телерадиокомпанияси гуруҳ муҳаррири

Ўзбекистон Республикаси  
Президенти Ш. МИРЗИЁЕВ

# «Rangers?»

Дунё давлатлари армиялари рейтингларида мавжуд қурол-аслаҳа, ҳарбий техника, ҳарбий хизматчиларнинг сони ва жанговар тайёргарлиги ҳамда шунга ўхшаш бошқа омиллар билан белгиланади. Ана шу омиллар қаторидан халқаро ҳарбий ҳамкорлик ва офицер кадрлар ҳамда сержантларнинг касбий маҳоратини шакллантириб бориш жараёни ҳам ўрин олган.



## Oh, yes, rangers! Uzbek rangers!»



Ҳамкорлик доирасида хорижий давлатлар билан қўшма ўқувлар, халқаро мусобақаларда қатнашиш орқали ўзбек ҳарбийлари қандай натижаларга эришаётганини факт ва рақамлар орқали кузатиш мумкин. Бундан ташқари, республикамизда мавжуд полигонлар, дала-ўқув майдонлари, тоғ тайёргарлиги ўқув-машқлар маркази ва унинг ҳудудий базаларида бу жараён мунтазам тарзда ўтказиб келиниши эришилаётган ютуқларнинг пойдевори бўлиб хизмат қилмоқда. Мудофаа вазирлиги «Чимён» тоғ тайёргарлиги ўқув-машқлар марказида Буюк Британия ва Шимолий Ирландия Бирлашган Қироллиги ҳарбийлари билан ҳамкорликда ташкиллаштирилган «Кичик командирлар ва етакчилик курси» ҳам шулар жумласидандир.

Сиз у ерда дастлабки бир йилни 1-босқич курсанти сифатида ўтказасиз. Чунки тажрибали офицер ва сержантлардан келгуси хизмат фаолиятингизда дастуриламал бўладиган сабоқларни ўрганасиз. Кўпгина тажрибали офицерлар олий ҳарбий таълим муассасаларини тугатиб, қўшинларга йўл олаётган ёш командирларга мана шу тарзда оқ йўл тилаганига бир неча марта гувоҳ бўлганмиз. Аслида ҳам шундай. Чунки бу маслаҳатни берган тажрибали офицерлар мазкур жараённи ўз бошидан ўтказгани аниқ. Ёш офицерларнинг қўшинлар таркибида командирлик қобилиятини шакллантириб бориши учун барча имкониятлар мавжуд. Юқорида таъкидланганидек, қўшма ўқувлар, халқаро мусобақалар, республика миқёсидаги ўқув машғулотида қатнашиш орқали касбий маҳорат мустаҳкамланиб боради. Буюк Британия ҳарбийлари иштирокидаги бир ойлик назарий, амалий ва тактик ўқув машғулотида бунга яна бир бор гувоҳ бўлдик.



Машғулотлар беш нафар британиялик сержант иштирокида ўқув синфларида назарий машғулотлар билан бошланди. Унда Буюк Британия ва Шимолий Ирландия Бирлашган Қироллиги ҳарбийлари махсус дастурлар бўйича «Чимён» тоғ тайёргарлиги ўқув-машқлар маркази ҳудудига мос тарзда ўтказилиши мумкин бўлган мавзуларни фотослайд ва видеоларлар ёрдамида тингловчилар эътиборига ҳавола этди. Навбатдаги мавзуга ўтишдан олдин ўзлаштирилган билимлар яқунланган мавзу бўйича савол-жавоблар орқали мустаҳкам-

лаб борилди. Дарслар жараёнида британияликлар машғулотлар тўрт босқичдан иборат бўлишини таъкидлаб ўтди. «Кичик командирлар ва етакчилик курси»нинг аҳамияти ҳамда уни ўзлаштириш бўйича якуний натижалар эълон қилиниши тингловчиларга етказилди.

Иккинчи ҳафта давомида кичик командир ва сержантлардан иборат ҳарбий хизматчилар гуруҳларга бўлиниб, жанговар қуроллардан фойдаланиш, ниқобланиш, номаълум



худуд харитасини чизиш ва ўша худудда ўзлаштирилган кўникмаларга таянган ҳолда ҳаракатланиш машқларини бажарди. Машғулот қатнашчилари томонидан номаълум худуд харитасини чизиш жа-

машғулот қатнашчилари денгиз сатҳидан 1,5 км баландликда жойлашган худудда альфа ҳамда дельта гуруҳларига бўлинган ҳолда, тактик ҳаракатларни амалга оширди. Ушбу жара-



кўплаб ўзбек ҳарбий хизматчиларининг инглиз тилини мукамал билиши хорижлик мутахассислар билан қўшма машғулотнинг муваффақиятли ўтишини таъминлади.

Бир ойлик ўқув курсини тугатган офицер ва сержантларга Буюк Британия ва Шимолий Ирландия Бирлашган Қироллиги армиясининг махсус сертификатлари топширилди. Шунингдек, йиғинда фаол қатнашган тўрт нафар ҳарбий хизматчи – капитан Азизбек Бақоев, катта лейтенант Феруз Матқурбонов, лейтенант Полвонназар Исмоилов, лейтенант Тимур Шерматов сертификат ва кўкрак нишонлари билан тақдирланди. Тақдирлаш маросимида мудофаа вазири ўринбосари полковник Қодиржон Турсунов, Буюк Британиянинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва мухтор элчиси Тимоти Торлот, элчихона ҳарбий атташеси иштирок этди.

Машғулотлар бошланишидан олдин сержант Ренни Дарруэл «Чимён» тоғ тайёргарлиги ўқув-машқлар марказида яратилган шарт-шароитлар сабабли ўқув курсида юқори натижаларни қўлга киритиш мумкинлигини, бир ойдан сўнг йиғин қатнашчилари ушбу худуднинг ҳақиқий тоғ овчилари, ўрмон изтопарларига хос командирлик даражасига эришишини таъкидлаб ўтганди.

– Худди рейнжерлар сингарими?  
– Oh, yes, rangers! Uzbek rangers!

**P/S.** Рейнжерлар (rangers) турли давлатлар армияларида мавжуд полк, рота ва бўлинмаларнинг номи бўлиб, профессионал овчи, ўрмон изтопар, махсус отлиқ жангчиларига нисбатан ишлатилади.

раёнида автомат ўқдонлари, қум, тош, ип, махсус тасмалар, дарахт шохлари, барглари, ўт-ўланлар ва турли анжомлардан тўғри фойдаланган ҳолда, жой рельефининг тасвирланиши эътиборга олинди. Шу ўринда хорижлик мутахассислар ва йиғин қатнашчилари тоғли ўрмон шароитида бўлиб ўтадиган асосий машқларга пухта тайёргарлик кўриб боришди.

Бир неча кунлик назарий ва амалий тайёргарликдан сўнг қўшма

ёнда гуруҳлар шартли душман тўдасини чалғитувчи услублар орқали йўқ қилиш топшириғини муваффақиятли бажарди. Шартли жанг майдонида гуруҳлар томонидан ҳужум бошлашдан олдин душман жойлашган худуднинг кўриниши турли анжомлардан фойдаланиб ерга «чизилган» харитада акс эттирилди. Бу ҳолат ҳар бир ҳарбий хизматчининг белги-ланган топшириқни аниқ, тезкор ва самарали яқунлашига имконият яратиб берди. Шунингдек, катта лейтенант Улуғбек Ўктамов, лейтенант Тимур Шерматов, кичик сержант Алишер Ражабов сингари

**Камолиддин АСРОП**

## ЯНГИ МАҚСАДЛАР САРИ

Мудофаа вазирлиги тасарруфидаги олий ҳарбий таълим муассасаларида офицер бўлишни мақсад қилиб, белгиланган муддат давомида танлаган соҳалари бўйича таълим-тарбия олган ўғлонларнинг навбатдаги битирув тантаналари бўлиб ўтди.

нерал-лейтенант Баҳодир Қурбонов иштирок этиб, ёш офицерларни самимий қутлади. Уларга таълим-тарбия берган устоз-мураббийлар ва ота-оналарнинг меҳнатини эътироф этди.

лар, ёзувчи ва шоирлар ҳамда Қуролли Кучлар фахрийлари битирувчиларни қутлаб, уларнинг келгуси хизмат фаолиятларида ва шахсий ҳаётларида улкан муваффақиятлар тилади. Ёш



Мамлакатимиздаги энг нуфузли ва таянч олий ҳарбий таълим муассасаси саналган Қуролли Кучлар академиясида ўтказилган битирув тадбирида мазкур олий ҳарбий

таълим даргоҳи ҳамда Қуролли Кучлар Ҳарбий тиббиёт академияси битирувчилари сафларга кузатилди.

Тантанали маросимда Ўзбекистон Республикаси мудофаа вазири ге-

Мудофаа вазирлиги ҳузуридаги Жамоатчилик кенгаши аъзолари, давлат ва жамоат ташкилотлари вакиллари ҳам битирувчиларга ўзларининг самимий тилаklarини билдирдилар. Шунингдек, ота-она-

лейтенантлар билдирилган юксак ишончга муносиб фаолият юритишга ваъда бердилар. Битирув маросими турли саҳна чиқишлари ва концерт дастурлари билан давом этди.



## САМО ЛОЧИНЛАРИ ПАРВОЗГА ШАЙЛАНДИ

Қарши шаҳрида жойлашган Ўзбекистон Республикаси олий ҳарбий авиация билим юртида ҳам само лочинлари сафларга тантанали равишда кузатилди. Бу йилги тадбир билим юрти шонли тарихида 26-битирув сифатида ўрин эгаллади.



Тадбирда мудофаа вазининг ўринбосари – Ҳаво ҳужумидан мудофаа қўшинлари ва Ҳарбий ҳаво кучлари қўмондони генерал-майор Аҳмад Бурҳонов, Жануби-ғарбий махсус ҳарбий округ қўшинлари қўмондони генерал-майор Зайнобиддин

Иминов ҳамда давлат ва жамоат ташкилотлари вакиллари иштирок этди.

Маросимда сўзга чиққанлар битирувчиларни ҳаётларидаги ушбу унутилмас кун билан қутлади ҳамда келгусидаги фаолиятларига омад ва зафарлар ёр бўлишини тилади.

Ҳа, бу битирувчилар 5 йил мобайнида билим юртида замонавий билим олиб, интеллектуал салоҳиятли кадр бўлиб етишди. Эндиликда улар Қуролли Кучларимизнинг Ҳаво ҳужумидан мудофаа қўшинлари ва Ҳарбий ҳаво кучлари таркибида муносиб учувчи

ва муҳандис сифатида хизмат фаолиятларини бошлайдилар. Албатта, ўғлонларнинг танлаган соҳаси бўйича эгаллаган бор билим ва кўникмалари бу борада муҳим дастуриламал бўлиб, касбда камол топишларига улкан ҳисса қўшиши шубҳасиз.

# ОҚ ЙЎЛ, ВАТАН МАРДЛАРИ!

Мамлакатимиздаги яна бир нуфузли ва таянч олий ҳарбий таълим муассасаларидан бири саналган Чирчиқ олий танк қўмондонлик-муҳандислик билим юртида ўтказилган битирув тадбирлари юқори савияда ташкил қилинди.



Билим юрти битирувчиларига диплом ва кўкрак нишонларини мудофаа вазирининг жанговар тай-

ёргарлик бўйича ўринбосари полковник Қодиржон Турсунов, Мудофаа вазирлиги ҳузуридаги Жамоатчилик



кенгаши аъзолари, Қуролли Кучлар фахрийлари ҳамда бошқа давлат ва жамоат ташкилотларидан келган меҳмонлар биргаликда тантанали топширдилар. Уларга янги-янги до-  
вонларни забт этишларида толмас

куч-қувват тиладилар. Ёш офицерлар ҳам зиммаларидаги улкан масъулиятни ҳис қилган ҳолда, ўзларига билдирилган юксак ишончни келгусидаги муносиб фаолияти билан оқлашга ваъда бердилар.

## ЮКСАК ИШОНЧ БИЛДИРИЛДИ



Мудофаа вазирлиги Ахборот-коммуникация технологиялари ва алоқа ҳарбий институтида ўтказилган битирув маросимида белгиланган муддат давомида танлаган соҳаси бўйича таълим-тарбия олган курсантлар ҳам қўлларига диплом ва кўкрак нишонларини олар экан, муассасада яратилган шарт-шароитлар, берилган билим, тажриба ва кўникмалар учун миннатдорлик билдирдилар. Тантанали маросимда сўзга чиққанлар ёш офицерларни самимий табриклаб, келгуси фаолиятларига улкан зафарлар тилади.



Битирувчиларга диплом ва кўкрак нишонларини мудофаа вазирининг тарбиявий ва мафқуравий ишлар бўйича ўринбосари генерал-майор Ҳамдам Қаршиев

Мудофаа вазирлиги ҳузуридаги Жамоатчилик кенгаши аъзолари ҳамда бошқа давлат ва жамоат ташкилотлари вакиллари билан биргаликда тантанали топширди.



Мудофаа вазирлиги тасарруфидаги барча олий ҳарбий таълим муассасаларида курсантларнинг битирув маросимлари юқори савияда ўтказилди. Жойлардаги байрамо-

на тадбирларда ёш лейтенантлар тантанали марш билан сафларга кузатилди.

Ўз мухбирларимиз

# ВУЖУДИДА ВАТАНПАРВАРЛИК ТУЙҒУСИ

Ватан ҳимояси. Бу шарафли бурчни турли соҳа вакиллари турли вазиятларда амалга оширади. Халқ саломатлиги йўлида хизмат қилаётган шифокор, элимиз дастурхонининг тўкин бўлишида тер тўкаётган бободехқон, замонавий биноларни қураётган қурувчи, ёш авлодга таълим бераётган устозлар ва ҳоказо. Уларнинг барчаси Ватан ҳимоячиларидир. Эгнига ҳарбий либос кийиб, деярли бутун умрини ана шу мақсадга сарфлаган инсонлар борки, улар ҳақида тўхталмасликнинг иложи йўқ.



унутилмас лаҳзалари бўлиб қолади. Шунинг учун Ватанга қасамёд қабул қилиш кунини сафарбарлик чақируви резерви батальонлари олди ота-оналар, йигитларнинг яқинлари билан тўлиб-тошади. Яна бўрттирилди, дейдиганлар бўлиши мумкин. Бу бўрттириш эмас. Фарзандининг улғайиб, Ватан, оила, киндик қони тўкилган муқаддас замин ҳимоячиси бўлганини кўриш ҳар бир ота-онанинг орзуси эмасми?! Албатта, шундай. Бунинг ўз бошидан ўтказиб кўрган инсонлардан сўраб кўрганда, бир кун келиб, шу ҳаяжонли дақиқаларни ўзининг вужудини ҳис қилганда, албатта, барча шубҳа-гумонларингиз тарқаб кетиши аниқ.

Чирчиқда жойлашган сафарбарлик чақируви резерви батальонида Тошкент шаҳрида яшаётган йигитлар хизмат бурчини ўтайдилар. Артиллериячилар ҳарбий қисми билан ёнма-ён, янги қурилган ҳарбий бўлинмага кириб борган ҳар қандай инсон бу ердаги соғлом муҳитни ҳис қилади. Шинам ва замонавий ётоқхоналар, ўқув бинолари, ошхона, спорт зали, кенг саф

Мангуберди синфларида ҳарб илми тарихидан сабоқ беради. Амалий машғулотлар компьютерлаштирилган тирда отиш машқлари билан мустаҳкамлаб борилади. Тушликдан кейин машқлар давом эттирилиб, кечга яқин спорт зали ва маданий-маърифий хонадаги машғулотларга вақт ажратилади. Хуллас, сафарбарлик чақируви резерви батальони ҳар бир йигит учун ҳаётининг янги саҳифасини очади.

Тез кунда бу ерда хизмат бурчини ўтаётган йигитлар Ватанга қасамёд тантанасида қатнашиш бахтига муяссар бўлади. Ҳаяжонли лаҳзалар. Мадҳиямиз садолари остида, давлатимиз байроғи кўтарилган вазиятда саф тортиб турган юзлаб йигитлар янги ҳаётга қадам қўйишади. Ота-онаси, ака-укаси, опа-сингиллари, дўстларининг табрикларига «кўмилади». Одатдагидек, кимнингдир кўзида Ватанга садоқат туйғусидан ёш қалқийди. Яна кимнингдир нигоҳида айнан шу туйғудан шодонлик акс этади. Кўз ўнгини ҳис қилганда Ватан ҳимояси ҳисси борлар гавдаланади.

– Сафарбарлик чақируви резерви батальонида хизмат қилиш имкониятини яратиб берган Ёшлар ишлари агентлигининг Яккасарой тумани бўлимига ўз миннатдорлигимни билдирмоқчиман. Мана, хизмат ҳам охирида қолди. Бу ерда кўп дўстлар орттирдим. Энг асосийси, бир ой бўлса-да, ҳарбийчасига Ватанга садоқат билан хизмат қилиш ҳиссини туйдим, – дейди яккасаройлик Сардор Қобилов. – Тўғриси айтсам, амакимга савдо-сотик соҳасида кўмаклашиб юрган кезларим, оиламга моддий жиҳатдан ёрдамчи бўлган пайтларим ўзимни улғайгандек ҳис қилгандим. Аммо ҳарбий хизмат даврида ҳали кўп нарсаларни ўрганишим кераклигини англаб етдим. Офицер ва сержантлардан олган сабоқларим кейинги фаолиятимда анча қимматли бўлишига ишонаман. Логистика – юк ташишни ташкиллаштириш соҳасида коллеж дипломим бор. Келгусида шу соҳада тадбиркорлик қилмоқчиман. Қисқа қилиб айтганда, бир ойлик хизмат даври ҳаётимнинг унутилмас лаҳзалари бўлиб қолади.

Асрор РЎЗИБОЕВ,  
«Vatanparvar»



Мустақилликнинг илк йилларида миллий армиямиз шакллантирилиб, ҳарбий хизмат турлари унга мос тарзда мувофиқлаштирилди. Ўз касбининг усталари бўлмиш офицер ва сержантлар шахсий таркибини етказиб берувчи ўқув муассасалари ташкил этилди. Мамлакатимиз Мудофаа доктринасидан келиб чиққан ҳолда, ҳарбий хизматга лаёқатли ҳар бир йигитга Ватан олдидаги бурчини ўташ имконияти берилди. Қисқа қилиб айтганда, йиллар давомида барчамизнинг кўз ўнгимизда Ўзбекистон армиясининг, Қуролли Кучларининг бугунги кунги шакл-шамойили ҳозирги кўринишда қад ростлади.

Ўз-ўзидан ҳаммада ҳам эгнига ҳарбий либос кийиб, қалбида, шуурида, онгида ҳақиқий Ватан ҳимоячиси бўлиш, мадҳия садолари остида, давлатимиз байроғи баландларга кўтарилган ҳолатда Ватанга қасамёд қилиш онларини ҳис қилиш имконияти мавжудми, деган ҳақиқат савол туғилади. Албатта, бор. Сафарбарлик чақируви резерви батальонида хизмат қилиш. Кўча тили билан айтадиган бўлсак, бир ойлик хизмат. Бундай имкониятдан фойдаланувчилар учун бу



хизмат турининг рейтинги офицерлик ёки сержантликка ўқиш, муддатли ҳарбий хизматни ўташга боришдан асло қолишмайди. Ушбу қиёслаш кимгадир ғайритабиий эшитилиши ёки ажабланарли бўлиши мумкин. Аммо йўлингиз тушиб, Қорақалпоғистон Республикаси ва ҳар бир вилоятда фаолият олиб бораётган мазкур ҳарбий бўлинмаларга борсангиз, ажабланишдан заррача асар қолмайди.

Тошкент, Сирдарё, Наманган, Самарқанд, Сурхондарё ва бошқа вилоятлардаги сафарбарлик чақируви резерви батальонларида Ватанга қасамёд қилиш онларининг қанчалик масъулиятли, қанчалик ҳаяжонли бўлишини йигитларимиз нигоҳларида кўп марта кузатганмиз. Кўпчилиги учун бу онлар бир умрга ҳаётининг

майдони. Худди дам олиш маскани дейсиз. Шу ернинг ўзидан Чотқол тизмасининг хушманзара, сервикор чўққилари кафтдек кўриниб туради. Хуллас, ушбу маскандан юзлаб пойтахтлик ёшлар ўз йигитлик бурчини ўтамоқда.

Сафарбарлик чақируви резерви батальонида машғулотлар деярли ҳақиқий ҳарбий хизматга яқинлаштирилган ҳолда олиб борилади: эрталабки бадантарбия, саф кўриги. Нонуштадан кейин йигитлар кун тартибидан ўрин олган назарий ва амалий машғулотлар бўйича билими, кўникмаларини ошириб боради. Гуруҳларга бириктирилган тажрибали офицер ва сержантлар



# ВАТАН ТАҚДИРИГА ДАХЛДОРЛИК ҲИССИ

(Давоми. Боши ўтган сонларда)

Сайлов жараёни сайлов кампаниясини эълон қилиш, сайлов комиссияларини тузиш, номзодлар кўрсатиш, уларни рўйхатга олиш ва сайловга тайёргарлик кўриш ҳамда уни ўтказиш билан боғлиқ бир қатор босқичлардан иборат бўлиб, уларнинг мазмун-моҳиятини тўғри англаш муҳим аҳамиятга эга. Мазкур рукн остида берилаётган мақолалар сайлов билан боғлиқ масалаларни осон ва асослангилган тарзда тушунишингизга ёрдам беради, деган умиддамиз.



## САЙЛОВЧИЛАРНИ МУДДАТИДАН ОЛДИН ОВОЗ БЕРИШ ЖОЙИ ВА ВАҚТИ ҲАҚИДА ХАБАРДОР ҚИЛИШ

Сайлов куни ўз яшаш жойида бўлиш имкониятига эга бўлмаган сайловчи муддатидан олдин овоз бериш ҳуқуқига эга.

Муддатидан олдин овоз бериш сайловга ўн кун қолганида бошланади ва сайловга уч кун қолганида тугалланади.

Муддатидан олдин овоз бериш 28 июнь – 5 июль кунлари ўтказилади.

Муддатидан олдин овоз беришни ўтказиш вақти Марказий сайлов комиссияси томонидан белгиланади ва сайловчиларнинг, кузатувчиларнинг эътиборига оммавий ахборот воситалари орқали етказилади.

Шунингдек, сайловчилар рўйхатини аниқлаштириш ишлари олиб борилаётган вақтда сайловчиларга муддатидан олдин овоз беришни амалга ошириш имконияти ва бошқа ҳуқуқлар тушунтирилади.

## ОВОЗ БЕРИШ БЮЛЛЕТЕНЛАРИНИ ОЛИШ, РАСМИЙЛАШТИРИШ ВА САҚЛАШ

Участка сайлов комиссиялари сайлов участкасидаги сайловчилар умумий сонининг 5 фоизи миқдорда сайлов бюллетенлари ҳамда конвертларни округ сайлов комиссиясидан муддатидан олдин овоз бериш бошланишига камида уч кун қолганида оладилар.

Масалан: муайян сайлов участкасида сайловчилар рўйхатига киритилганлар сони 2 000 нафар бўлса, демак, участка сайлов комиссияси 2 000 бюллетеннинг 5 фоизини, яъни 100 дона бюллетенни олади. Шундан сўнг овоз бериш кунига 10 кун қолганидан бошлаб, ўрнатилган тартибда муддатидан олдин овоз бериш жараёнини ташкил этади ва ўтказилади. Сайлов кунига уч кун қолганида эса қолган овоз бериш бюллетенларини, яъни 95,5 фоиз миқдордаги овоз бериш бюллетенларини округ комиссиясидан оладилар. Чунки Сайлов кодексига мувофиқ, участка сайлов комиссияси оладиган сайлов бюллетенларининг сони участка бўйича рўйхатларга киритилган фуқаролар сонига нисбатан ярим фоиздан ортиқроқ бўлиши мумкин эмас.

Ушбу талабга мувофиқ, участка сайлов комиссияси округ сайлов комиссиясидан, жами бўлиб сайловчилар рўйхатига киритилган сайловчилар умумий сонининг 100,5 фоизи миқдоридagi бюллетенларни олиши лозим.

Юқориди қайд этиб ўтганимиздек, муддатидан олдин участка сайлов комиссияси округ сайлов комиссиясидан 5 фоиз миқдордаги, асосий овоз бериш куни, яъни овоз бериш кунидан камида уч кун олдин эса 95,5 фоиз миқдордаги бюллетенларни олади.

## МУДДАТИДАН ОЛДИН ОВОЗ БЕРИШ ТАЛАБЛАРИГА РИОЯ ҚИЛГАН ҲОЛДА ОВОЗ БЕРИШ ЖАРАЁНИНИ ЎТКАЗИШ

Муддатидан олдин овоз беришни амалга ошириш учун сайловчи тегишли участка сайлов комиссиясининг аъзосига ўз шахсини тасдиқловчи ҳужжатни кўрсатади ҳамда сайлов кунда бўла олмаслигининг сабаблари (таътил, хизмат сафари, хорижга чиқиш ва ҳоказо) кўрсатилган ариза асосида тегишли участка сайлов комиссиясидан сайлов бюллетени ва конвертни олади.

Участка сайлов комиссияси сайловчилардан сайлов кунда бўла олмаслигининг сабабларини тасдиқловчи қўшимча ҳужжатларни талаб қилиши тақиқланади.

Сайловчи сайлов бюллетенини олганлиги ҳақида тегишли участка сайлов комиссиясининг камида икки нафар аъзоси ҳозирлигида сайловчилар рўйхати кўчирмасига имзо қўяди.

Сайлов бюллетени махсус жиҳозланган яширин овоз бериш кабинасида ёки хонасида сайловчи томонидан мустақил қарор қабул қилиши орқали ўзи ёқлаб овоз бераётган номзоднинг фамилияси рўпарасида, ўнг томонда жойлашган бўш квадратга «+» ёки «√» ёхуд «х» белгиси қўйиб тўлдирилади.

Сайловчи тўлдирилган сайлов бюллетенини конвертга солади ва елимлаб ёпади.

Сайловчи тўлдирилган сайлов бюллетенини ёпиқ конвертда участка сайлов комиссияси аъзосига топширади.

Участка сайлов комиссиясининг икки нафар аъзосининг имзолари қўйилиб, улар комиссиянинг муҳри билан тасдиқланади. Конверт тегишли участка сайлов комиссиясининг сейфида сақланади.

## МУДДАТИДАН ОЛДИН ОВОЗ БЕРГАН САЙЛОВЧИЛАРНИНГ ҲИСОБИНИ ЮРИТИШ, УМУМЛАШТИРИШ ВА ТАҚДИМ ЭТИШ

Участка сайлов комиссияси аъзоси муддатидан олдин овоз берган сайловчини СЖБАТдаги сайловчилар рўйхатида дарҳол (сайловчи томонидан муддатидан олдин овоз бериш жараёни амалга оширилиши тугаши билан) муддатидан олдин овоз берган сайловчи сифатида белгилаши шарт.

Ушбу муддатидан олдин овоз берган сайловчилар сони тўғрисидаги маълумотларни кечиктирмасдан округ сайлов комиссиясига етказиб беришга алоҳида эътибор қаратиш лозим.

Сабабки, ўтган сайлов ва референдум жараёнларида сайловчилар муддатидан олдин овоз берган, лекин айрим участка сайлов комиссияси аъзолари муддатидан олдин овоз берган сайловчилар ҳақидаги маълумотни СЖБАТга вақтида киритмаганлиги сабабли сайловчилар муддатидан олдин овоз бериш жараёни тугаганидан сўнг ҳам овоз бериш жараёни амалга оширилган деган хулосага олиб келади. Бу эса сайлов қонунчилиги талабларини қўпол равишда бузиш ҳисобланади.

Сайловчиларнинг рўйхатларига ўзгартишлар киритиш сайловга беш кун қолганида тўхтатилади.

Участка сайлов комиссияси котиби сайловга уч кун қолганида ўз ҳудудидаги сайловчиларнинг охириги рўйхатларини СЖБАТдан юклаб олади, чоп этади ва участка сайлов комиссияси раисига тақдим қилади.

## ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ САЙЛОВИНИ ЎТКАЗУВЧИ УЧАСТКА САЙЛОВ КОМИССИЯСИНING САЙЛОВ КУНИДАГИ ФАОЛИЯТИ

Участка сайлов комиссияси раиси сайлов куни овоз бериш биносига келганидан сўнг участка сайлов комиссияси аъзоларининг барчаси

сайлов участкасига келганлигини, келмаганлар бўлса, уларнинг йўқлиги сабабларини аниқлаши ва зарур бўлса, уларнинг етиб келишини ташкил қилиш чораларини кўриши лозим.

Сайлов участкасига оид бўлган барча жиҳозлар жой-жойида турганлигини яна бир бор кўздан кечиради.

Сайловчилар рўйхати алифбо тартибда тайёрлиги ва бюллетенларга икки нафар участка комиссияси аъзоси ўз имзоларини қўйганлигини ва бюллетенларга участка сайлов комиссияси муҳри босилганлигини текширади.

## УЧАСТКА САЙЛОВ КОМИССИЯСИ АЪЗОЛАРИ ЎРТАСИДА ВАЗИФАЛАРНИ, САЙЛОВЧИЛАР РЎЙХАТИ ВА БЮЛЛЕТЕНЛАРНИ ТАҚСИМЛАШ, САЙЛОВ ҚУТИЛАРИНИ ПЛОМБАЛАШ

Участка сайлов комиссияси раиси ёки раис ўринбосари томонидан комиссия аъзоларининг овоз бериш кунидagi вазифалари белгиланади.

Участка сайлов комиссиясининг бир нафар аъзоси сайлов участкасига ташриф буюрган маҳаллий кузатувчилар, оммавий ахборот воситаларининг вакиллари, бошқа давлатлар ва халқаро ташкилотлардан кузатувчиларни рўйхатга олиш учун масъул қилиб белгиланади.

Участка сайлов комиссиясининг камида икки нафар аъзоси заруратга қараб (яъни сайловчиларнинг ёзма ёки оғзаки мурожаати асосида), сайловчиларнинг турган жойида кўчма қутилар ёрдамида овоз беришини ташкил этишга масъул қилиб белгиланади.

Участка сайлов комиссиясининг бир нафар аъзоси СЖБАТ дастури ёрдамида сайловчиларнинг мурожаатига асосан, уларни тизимдан қидириб топиб, уларга тегишли маълумотларга аниқлик киритишга масъул қилиб белгиланади.

Участка сайлов комиссияси аъзоларига, сайловчиларга тартибли равишда сайлов бюллетенларини бериш мақсадида сайловчилар фамилияси алифбо кетма-кетлигида сайловчилар рўйхати асосида тақсимлаб берилади.

(Давоми бор)

Мудофаа вазирлиги  
 Тарбиявий ва мафқуравий  
 ишлар бош бошқармаси



Сўнги йилларда мамлакатимизда Қуролли Кучларимиз ҳарбий салоҳияти ва интеллектуал қудратини янада ошириш борасида халқаро ҳарбий алоқаларга катта эътибор қаратилмоқда. Айниқса, хориж армияси илғор тажрибаларини ўзаро ҳамкорликда ўрганиш, уни амалиётга жорий қилиш анъанаси кун сайин ўзининг юқори палласига кириб бормоқда.

## Дўстлик ва тажриба

# МУСТАҲКАМЛАНДИ



Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига аъзо давлатлар Қуролли Кучлари муҳандислик кўшинлари бўлинмалари мутахассисларининг мамлакатимизга ташрифини ҳам шу йўлдаги муҳим қадамлардан бири сифатида эътироф этиш ўринлидир.

3 кун давом этган ҳамкорликдаги амалий машғулотлар «Чирчиқ» умумқўшин полиго­нида юқори сифат ва форматда ташкиллаштирилди.

Қўшма ҳаракатларнинг биринчи кунда иштирокчи давлатлар Қуролли Кучлари кўшинлари бўлинмалари махсус-тактик ва махсус тай­ёргарлик бўйича машғулотларни яқиндан кузатди.

Унда муҳандислик сапёр бўлинмалари шахсий таркиби учун муҳандислик разведка дозорининг кўшинлар ҳаракати йўналишини разведка қилишдаги ҳаракати намоиш этилди. Сўнгра муҳандис-техниклар ва ме-

ханик-ҳайдовчи мутахассислари учун ҳаракатни таъминловчи отряднинг турли хил тўсиқлардан, хусусан, зарарланган ҳудудлардан ўтишини таъминлаш бўйича амалий кўргазмали машғулотлар бўлиб ўтди.

Тактик жараёнлар махсус разведка, йўл очувчи, кўприк ўрнатувчи муҳандислик техникаларини жалб қилган ҳолда амалга оширилди.

Машғулотларнинг 3-куни бўлинмалар иштирокида биргалликдаги комплекс махсус-тактик машғулотлар бўлиб ўтди. Унда ҳамкорликдаги муҳандислик разведка дозори ва ҳаракатни таъминловчи отряд таркибида муҳандислик бўлинмалари ҳаракати амалга оширилди.

Хусусан, бўлинмаларнинг ҳаракатланиш йўналишларидаги кўприклар душман томонидан портлатиб юборилганида, ҳаракатни таъминловчи отряднинг оғир механизациялашган кўприкларини барпо этиш бўйича амалий ҳаракатлари кўрсатиб ўтилди. Душман томонидан ма-

софадан ўрнатилган мина майдонларидан ўтиш йўлакларини очиш борасидаги тактик ҳаракатлар ҳам шулар жумласидан.

Машғулотлар давомида ҳарбий делегациялар вакиллари пойтахтимизда жойлашган «Ғалаба боғи» ёдгорлик мажмуасидаги «Матонат мадҳияси» ёдгорлиги, «Шон-шараф» давлат музейи, шунингдек, Тошкент ҳарбий округига қарашли ҳарбий қисм фаолияти билан ҳам яқиндан танишди.

МДҲга аъзо давлатлар кўшинлари бўлинмаларининг биргалликдаги машғулотлари нафақат мамлакатлар ўртасидаги дўстлик алоқаларини мустаҳкамлашга, балки шахсий таркибнинг замонавий дунёқараши, тезкор фикрлаши, ҳар қандай экстремал вазиятларда тўғри қарор қабул қила олиш малакасини ошириши билан ҳам қимматлидир.

Катта лейтенант  
 Бобур ЭЛМУРОДОВ,  
 «Vatanparvar»

# АМИР ТЕМУР БАЙРОГИДАГИ УЧ ХАЛҚА НИМАНИ АНГЛАТГАН?

Ҳар қандай салтанат ақл, адолат, куч пойдеворида қад тиклайди. Тангри салтанат тегирмонини юргизишни ҳамма халқнинг пешонасига бирдек битган эмас. Тарих бунга гувоҳ.



Ота-боболаримиз сув бошига кўп бор келиб-кетдилар. Чарх айланиб, авлодларга ҳам навбат етди... Ўтганларнинг изини хотирламай, оққан дарё ўзанларидан сувни қайта оқизмай, куч-қудратни тиклаш оғир...

Яна айтадиларки, «Эскини эсламоқ савоб». Эски биргина эскилиги учун ёдланса, эскилигича қолади. Мерос қайта тикланиб, авлод «қон»ига пайванд қилинса, янгиланади. Чинакам отамерос мулкка айланади. Биз бу ўринда салтанат пойдеворининг муҳим таянчи – куч ва унинг ақл-заковат, тадбиркорлик билан уйғунлиги хусусида сўз юритмоқчимиз.

Салтанат кучи, аввало, шижоатли, жасур аскарларда намоён бўлади. Соҳибқирон Амир Темур жаҳонгирликка киришганда ёдида маҳкам сақлаган тўрт нарса қаторида лашкарнинг ўзагини ташкил этган уч юз ўн уч хос аскарини алоҳида таъкидлаб айтади: «...уч юз ўн уч асил зотли, шижоатли ва ақл-фаросатли эр йигитларни атрофимга бирлаштирдим. Бирлик иттифоқда шундай эдики, барилари гўё бир тандек эдилар. Барчаларининг мақсадлари, раъйлари, сўзлари ва ишлари битта эди. Бир ишни қилайлик деб қарор қилсалар, тугатмагунларича ундан қўл узмас эдилар».

Амир Темур бул хос йигитларининг тенгсиз жасоратлари ҳақида ўз Тузугида кўп бор тўхталиб, улар сараларидан сараланган «...ақл-хуш эгалари, базму разм шерлари, маҳоратли саркарда, лашкар тўпини бузиб, уни мағлуб этувчи кишилар эди», деб таъкидлайди. Соҳибқирон буйруғи билан

уларнинг ўнтаси – ўнбоши, юзтаси – юзбоши, мингтаси – мингбоши, яна ўн иккиси амир, бири амир ул-умаро этиб тайинланган.

Амир Темур ҳамиша шижоатли кишиларни ўзига дўст тутди, ардоқлади. Яхшиларига яхшилик қилди, ёмонларини ўз ёмонликларига топширди.

Тарихчилар Амир Темурнинг озгина аскар билан душманларининг кўп сонли лашкарини енгиб, қалъаларни олганлигини қатор мисолларда ёзиб қолдирган.

Соҳибқирон аскарларидоғи ҳайратомуз куч-қудратнинг сирини нимада? Аини савол ҳаммани қизиқтириши табиий. Бу сир, аввало, саркарданинг тадбиркорлиги, қолаверса, аскарларнинг кучлилиги ва ишончларида эди. Сарбоз кучи ўз-ўзидан пайдо бўлмайди. Куч йиғилса, ишонч туғилади. Ишонч ғалабани таъминлайди. Кучга эришиш учун куч берадиган илмини билиш керак. У қандай илм ўзи? Амир Темур лашкарида шундай илм бўлганми? Йўқ, деб айтишга тарих, боболаримиз кўрсатган жасоратлар, қолаверса, Амир Темурнинг ўз ҳаётида кечирган суронли воқеалар имкон бермайди. Соҳибқирон шонли юришлари аввалида кечган Алибек тутқунидан озод бўлган пайтларини эслаб айтади: «Кучли ва чаққон биладельим иш бериб, соқчилардан бирининг қўлидан қиличини тортиб олдим-да, уларга ҳамла қилган эдим, бариси қочиб қолди». Қуролсиз тутқун хушёр турган соқчи қиличини тортиб олиб, бутун тўпни бир ҳамлада тўмтарақай қилиши учун қанчалик моҳир жангчи бўлиши керак?

Қўллар ўз-ўзидан чаққон ва кучли бўлмайди. Кучни куч илми пайдо қилади, маҳоратга пайваста этади. Салтанатлар куч илми соҳиб

бўлмиш лашкарли сардоргагина насиб этган.

Амир Темур салтанат тузган экан, лашкарининг кучу қудратини дўсту рақиб тан олган экан, ўзи ва лашкари куч илмидан хабардор бўлиши шарт эди. Лекин аниқ ёзма маълумотлар йўқлиги бизни иккилантиради. Аини пайтда куч илмини ёзиш, бегоналарга ўргатиш ёсоқ бўлганлигини, ота ўғлига, устоз шогирдигагина бор илмини мерос қолдириш анъанасига қатъий амал қилинганлигини ёдга олсак, қўлёзма манба ахтаришдан кўра, халқ хотираси ва қон ёди (*генетик хотира*) кўпроқ маълумот бериши мумкинлигига амин бўламиз (*Ўзбек курашчилари ва боксчилари, жанг санъати вакилларининг халқаро ғалабаларининг бир асоси қон ёдида турибди*).

Айтадилар: «Бор йитмас, йўқни йўндириб бўлмас!»

Қадим туркий жанг санъати «минг аскар» устаси – Машарип (*Машраб*) Жуманиёзов – уста Маджу билан суҳбатлашиб, халқимизда бутун борлиқ моҳияти билан уйғун, фалсафий мифологик дунёқарашлар асосида шаклланган, қатъий тизимга эга – бир аскарга минг аскар кучу қудратини берувчи жанг илми бўлганлигини билдик.

Уста Маджунинг ота-боболари – «*Жума учар*»лар авлоди бу илм сирларини авлоддан авлодга ўтказиб, шу кунгача сақлаб келишган. Уста Маджу айтади: «*Жанг санъати уч тумор (ҳалқа), ўттиз уч йўл, бир бутун тизимдан иборат. Ҳар бир йўл ичида ўз усуллари бор. Ҳисоблаб чиқилса, роппа-роса минг усул ҳосил бўлади. Бир киши шу минг усулни ўрганса, «минг аскар»га тенг келувчи, ҳар қандай салтанатга таянч енгилмас кучга айланади*». «Минг аскар» мақоми соҳиб бўлади.

Ақлга бўйсунмаган дали куч бузғунчилик келтириши мумкин. Ота-боболаримиз бу хатарли офат зарарини яхши англаб етганлар. Шу сабабли тан ва руҳ тарбиясини уйғунликда, вобасталикда олиб боришган. «Минг аскар» жанг санъати тизимида ана шу уйғунлининг мукамал кўриниши намоён.

Этибор беринг: уч ҳалқа – 1-тонг отиши, 2-туш вақти, 3-кун ботиши. Тумор (*ҳалқалар*)нинг жойлашуви Амир Темур байроғидаги уч ҳалқа тасвирига ҳам мос келади. Ўттиз уч йўл эса ушбу уч ҳалқа теварагига қуёш чиқиб ботгунига қадар вақт оралиғида бир-бир жойлашади.

«Минг аскар» жанг йўлларининг тартиби: 1. Товус тонги. 2. Шамол қилич. 3. Аскарлар ўйини (1). 4. Қанотли пичоқ. 5. Тепа кўз. 6. Соя ўйин (1). 7. Ёввойи от. 8. Қўша таёқ. 9. Қурол ўйин (1). 10. Оловли йўл. 11. Аскарлар ўйини (2). 12. Чаён ҳимояси. 13. Ялтироқ қилич. 14. Сеҳрли таёқ. 15. Довжорак лочин. 16. Енгилмас асо. 17. Қайсар қурол – жабр қурол – қайтар қурол. 18. Заҳарли найза. 19. Оловли бархан. 20. Олтин қурол. 21. Қўша қилич. 22. Бўри ови. 23. Аскарлар ўйини (3). 24. Йилдирим қилич. 25. Қурол ўйин (2). 26. Қирқ оёқ. 27. Темир тирсак. 28. Соя ўйин (2). 29. Учар ханжар. 30. Белбоғ қилич. 31. Аскарлар ўйини (4). 32. Аждарҳо қаҳри. 33. Тошбақа – темир қалқон.

«Минг аскар» жанг санъати усулларининг биринчиси «Товус тонги» деб номланиши бежиз эмас. Одатда кеча-кундуз фикр-ёди жанг билан бўлган аскарнинг кўзи қонга тўлиб, тап тортмай ҳақу ноҳақни янчиб, йўқ қилиб кетиши ҳеч гап эмас. «Товус тонги» машқи аскарни сокинлаштиради, хаёларини тинитади. Кўнглида бутун борлиқ

билан бирлик ҳиссини уйғотади. Аскар борлиқ билан уйғунлашади. Бир сўз билан айтилса, ҳар бир аскар жаннат қуши – товусга эврилади. Навбатдоғи машқлар шу сокин асосга қурилиб, аскар машқлар зинасидан бир-бир кўтарилиб борган, ўттиз иккинчи машқ «Аждарҳо қаҳри»га етганда енгилмас қудрат касб этган. Сўнги машқ «Тошбақа – темир қалқон»ни эгаллаган аскар тани ва руҳида йиғилган кучни жамлаб, бир қалъа қуриб, ҳар бир қадамни билиб босувчи, рақибига заррача устунлик имконини қолдирмайдиган, сокин, доно алп сифатида тунги оромга кетган.

Соҳибқирон Амир Темур даврига келиб «минг аскар» жанг санъати оммавий тус олган. Амир Темир ўнбоши, юзбоши, мингбоши, амирларни тайинлашда номзодларнинг қанча жанг усулини билишига ҳам алоҳида эътибор берган. «Минг аскар» жанг усулини мукамал билиб, жасорат кўрсатган жангчилар махсус ўн мушт узунлигида, қалинлиги отнинг кўзидек келувчи, оғирлиги беш кило чиқадиган олтин қурол билан ҳар қандай ҳамладан ҳимояланиб, ҳар қандай жангчини мағлуб этиш мумкин бўлган. Чунки минг усул соҳибда бу олтин яроқ сеҳрли қудрат касб этган. Унга жангчининг насли, туғилган жойи, кўрсатган жасоратлари ёзиб қўйилган.

Олтин – қудрат берувчи маъдан. Олтин қурол жангчини товуснинг ҳолатига солган. Товуснинг жаҳли чиқмайди. Шунча зеб-зийнати, гўзаллиги бўлса-да, секин юради. Жангчи ҳам оғир-босиқ бўлса, вазиятнинг хожасига айланади. Олтин қуролнинг сеҳрли кучи ҳам шунда.

«Минг аскар» жанг санъати машқларини оммавий ўтказиш, урушда қўллаш тартиби ҳам бу санъатга асос қилиб олинган товус табиати, хатти-ҳаракатларига уйғун келади. Эътибор берилса: товуснинг патларини ёйиб-йиғиб ўз гўзаллигини намойиш этиши, бошини сарак-сарак этиб, атрофни синчиклаб кузатиши «минг аскар» жангчиларининг сардорлари етакчилигида душман тўпига ҳужум қилишлари, жанг олиб боришларига улгу қилиб олинган.

Уста Маджу тез-тез қайтарувчи яна бир гап бор: «*Қадим туркий жанг санъатининг «минг аскар» деб аталишига сабаб унда минг жанг усулининг борлигича эмас, бу бир аскарнинг минг усулни эгаллаб, минг аскарга айлана олишига ишорадир. Бир усулни билганга аскар деганлар. Ўн усулни билган – ўн аскар, юз усулни билган – юз аскар, минг усулни билган эса минг аскар деб аталган*».

«Минг аскар» жанг усуллари фақат урушиш йўл-йўриғи эмас, аини дамда мустаҳкам соғлиқ, жисмоний-руҳий қувват машқларидир. Бу машқларни мунтазам равишда бажарган киши соғлом бўлган, умрига умр қўшилган. Қони тозариб, руҳи камолот босқичларига кўтарилган. Шундай экан, «минг аскар» жанг санъати усулларини тўлиқ қайта тиклаб, оммалаштириш бугунги кун учун, халқ ва авлодлар саломатлиги, руҳий юксалиши учун ҳам зарурдир.

Ўзбекистон аскарларини «минг аскар» мақомида кўрайлик, дунё шундай танисин!

**Шомирза ТУРДИМОВ,**  
 филология фанлари доктори,  
 фольклоршунос олим  
 Oyina.uz сайтидан олинди.



# ТАРИХИМИЗНИНГ ЯҚИН ВА ЙИРОҚ, ТИНИҚ ВА ХИРА

## МАНЗАРАЛАРИ

Тарихий манбалар – ҳужжатлар ҳақиқат парчаларини ўзида жамлаган, сокин, жим турувчи донишманд бир кишига ўхшайди. Унга яқинлашсанг, сенга ўтмиш сирларини – бугунги талотумлар қачон ва қай тарзда бошланганини ёки илмнинг аслини ёки анчадан буён сени қийнаб келаётган саволларга жавобларни, қисқаси, тўғри йўл ишораларини беради. Буни бир гап билан «Мозийга қайтиб иш кўрмоқ хайрлидир», дейди Абдулла Қодирий.



Бухоро амири Абдулахадхон

### ТАРИХ БИР ОЙНА, УНГА ҚАРАГАН ЎЗИНИ КЎРАДИ

Менинг ҳозирча билганим, миллатимизнинг тарихи 7 минг йил нарига бориб тақалади. Шарқшунос олим Абдусаттор Жуманазарнинг бу гапи ва Онақут ҳақида, Самарқанд, Бухоро ҳақида, суюкли таом сумалак ҳақида, баҳодир ва енгилмас жангчилар – Тунга ҳақида тўлиб айтганлари, фикр ва хулосалари тарихий манбалар, ҳужжатлар билан асосланади. Ҳозирги замон кишида ҳайрат, илмга чанқоқлик тобора камайиб бораётганини куюниб гапирди.

Ўрхун–Энасой тошбитиклари, Истахрий, Ибн Хавқал, ал-Муқаддасий асарлари, қадимий ва шарафли Туронда бўлган сайёҳларнинг хотиралари, буюк туркий ҳукмдорларнинг дипломатик ёзишмаларида ўрганилмаган маълумотлар шунчалар кўпки, ақлинг шошади. Кейинги йилларда уларнинг аксарияти жонкуяр олимлар томонидан ўрганилиб, бирма-бир чоп этилмоқда. Истахрийнинг «Китаб масалик вал-мамалик» – «Ўлкалар ва йўллар китоби» (2019 йил), Ниёз Муҳаммад Хўқандийнинг «Ибрат ул-хавоқин» – «Худоёрхон ва унинг авлодлари тарихи» (2014), америкалик дипломат Южин Скайлернинг «Туркистон: Россия Туркистони, Қўқон, Бухоро ва Ғулжага саёҳат қайдлари» асари (2019) ва бошқалар шулар жумласидандир. Булар қаторининг аввалида энг кўҳна юнон, хитой, хинд, форс, Рум ва Византия тарихчилари асарларидаги Ўрта Осиёнинг 2500–3000 йил аввалги ўтмишига доир маълумотлар тўпланган Зоҳир Аълам таржимасидаги «Қадимги тарихчилар Ўрта Осиё ҳақида» (2008) китоби айниқса, кўплаб олимларнинг тадқиқот манбаига айланиши мумкин. Унда Широқ, Тўмарис, Спитамен, скифлар ва суғдларнинг Доро ва Александр Македонскийга қарши жанглари, қат-қат тупроқлар остида қолган воқеалар тафсилотлари берилган.

Бу асарларда халқимизнинг яшаш тарзи, фазилатлари, улуғ шахслари ва энг муҳими, айнан газетамиз ўқувчиларини қизиқтирадиган ҳарбий ишларга оид маълумотлар, музаффар саркардалар фаолияти, аёвсиз жанглар ва эътироф этиш керакки, кейинги юз йилликлардаги фожиалар са-

бablari битилган. Афсуски, бу китобларнинг адади жуда кам, 500 ёки 1 000 нусха атрофда босилган.

### ЎЗБЕК – ТУРК ХАЛҚЛАРИНИНГ ИЛДИЗИ БИР

Яқинда Ўзбекистон ва Туркия давлат архивлари ҳам-корлигида тайёрланган «Ўзбекистон – Туркия алоқалари ҳужжатларда» деб номланган тўпламнинг PDF шакли қўлимга тушди. 2022 йили турк ва ўзбек тилларида нашр қилинган бу китоб-альбом Туркия Президенти Ражаб Тоййиб Эрдўған ҳамда Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг кириш сўзлари билан бошланган. Эрдўған «Давлатлар инсонлар каби туғилади», деб бошланган сўзида «Онадўлининг руҳий раҳнамолари»ни «буюк халқнинг Ватани бўлган ва бугунги Ўзбекистон Республикаси жойлашган ҳудудни ўз ичига олган бепоён Туркистон минтақаси»дан йўлга чиққанини эътироф этиб, «бир миллат ва цивилизация ҳавзасининг авлоди ўлароқ тарихий муносабатларимизни, давр ва минтақавий шароитлари туфайли амалга ошган ёки ошмаган орзуларимизни ўрганиш бизга келажак вазифасини бажаради», дейди.

Президент Шавкат Мирзиёев «Ўзбек – турк халқларининг илдиизи бир, маънавияти муштарак», деб бошланган сўзида «архивларни том маънода маданий ва тарихий маълумотлар хазинаси» ўлароқ бу иш «нафақат икки давлатнинг тарихий муносабатларини ёритиб беришга, балки қардош халқларнинг азалий дўстлигини янада мустаҳкамлашга хизмат қилиши»ни таъкидлаб, «ушбу китоб-альбом кўп минг йиллик тараққиёт йўлини босиб ўтган туркий халқлар давлатчилик тарихини ўрганишда муҳим манба бўлади. У истиқболдаги янги илмий ёндашув ва тадқиқотларга замин бўлиши билан бирга, ёш авлод онги ва тафаккурини юксалтиришда ҳам муҳим аҳамият касб этади», дейди.

Мазкур китоб-альбомни яратиш истаги давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йилда Туркияга амалга оширган ташрифи чоғида туғилган эди.

### ТУРК СУБАЙЛАРИ ТУРКИСТОНДА

Ушбу архив ҳужжатлари тўпламига Қўқон, Хива хонликлари ва Бухоро амирлигининг Усмонийлар салтанати билан савдо-дипломатик, маънавий ва маърифий-маданий алоқалари тарихига оид 113 та

ҳужжат киритилган. Электрон китоб-альбомни варақлайман, араб имлосидаги ҳужжатлар гўзал бир нақш каби эътиборни тортади. Уларнинг табибли ҳам кўнгилга нақш каби жойланади.

«Ўзархив» агентлиги директори Улуғбек Юсуповнинг қайд этишича, бу нашрга Биринчи жаҳон уруши тугаганидан сўнг Туркистонга келган турк ҳарбий офицерлари ва уларнинг ҳаётлари оид манбалар ҳам киритилган. Шу ўринда Аҳмад Заки Валидийнинг «Туркистонда мустақиллик ва озодлик учун курашлар тарихи» деб номланган «Хотиралар»ида ўқиганларимни эслайман.

«Хивада туркиялик асир зобитлардан бир қанча киши бор эди. Паҳлавон Ниёз ҳукумати уларни Тошкентдан келтириб, бир ҳарбий мактабни очган эди. Бошларида ускудорли Ризвон бей, Ҳусан бей бор эди. Мактабларида 100 тага яқин ўзбек талаба бор эди», деб ёзади Валидий. Аммо Москва вакили Сафанов уларни Хивадан узоклаштириш мақсадида турли йғво ҳамда фитналарни уюштиради.

Туркистон озодлик ҳаракатига қўшилган Анвар пошшо Валидийга шундай деган эди: «Мен Тальят пошшога ўхшаб Берлин ўчаларида арман ўқидан ўлишни истамайдим. Мен ҳаётимни туркий халқлар озодлиги учун фидо қилишни хоҳлайман. Агар ғозий бўлмасак, шаҳид бўлиб ўлармиз». Анвар пошшо сўнги жанглари кунларида афғон хони Омонуллахондан Афғонистонга ўтиш таклифини олади. Аммо у «Мен катъиян шу ерда қоламан, ўлсам, дўстларимнинг юртида устимга тортиладиган тупроқ топилар», деган мазмунда жавоб йўллади.

Бу хотиралар ва китоб-альбомдаги ҳужжатлар ҳар икки халқнинг азалий биродарлигини исбот этиш билан бирга бугунги авлодга муҳим ва тиниқ тушунчалар беради.

### АЛИ ҚУШЧИННИНГ «ҒАЛАБА РИСОЛАСИ»

Ўзбекистон ва Туркия давлат архивлари томонидан ҳамкорликда тайёрланган ҳужжатлар тўпламида Мирзо Улуғбек даврига оид қизиқарли ҳужжатлар ҳам жой олган. Уларнинг бири Турк султони Муҳаммад II нинг Ироқ султони Азим устидан ғалаба қилган Ниёз муносабати билан 1473 йили Истанбулда ёзилган ва астрономияга бағишланган «Рисола ал-фатҳия» («Ғалаба рисоласи»)ни турк тилига таржима қилиш бўйича подшоҳ фармонидир. Архив ҳужжатида 1830 йилда Усмонли армияси учун тўпчи ва ҳарбий истеҳкомлар қурувчиларни тайёрловчи ҳарбий мактаби ўқув жараёнида дарслик сифатида қўллаш учун мазкур асар турк тилига таржима қилинади. Асар ушбу мактабнинг бош устози Сайид Али бей томонидан «Миръоти олам» («Олам ойнаси») номи билан таржима қилиниб, нашрга тайёрланганлиги баён этилган. Ҳозирги замон турк тарихчиларининг эътироф этишича, Истанбулга Али

Кушчи келгунига қадар «илми ҳайъатда у даража бир соҳиб вуқуфи маъжуд бўлмаган эди». Истанбулга Али Қушчи келиши билан бу мамлакатда қисқа муддат ичида астрономия фани соҳасидаги ишлар йўлга қўйилди ва пировард натижада Мирам Чалабий ва бошқа атоқли олимларни тарбиялади.

Мана ана шу ҳужжатнинг табдили:

**Марҳум Али Қушчининг астрономияга оид «Фатҳия» номли китобининг муҳандисхонайи ҳумоюн бош устози Саййид Али бей томонидан «Миръоти олам» номи остида туркчага қилган таржима-си босилиб, муҳандисхона кутубхонасига қўйилишига доир хатти ҳумоюн (подшоҳ буйруғи)**

21 июн, 1830 йил.

Хумбарахона (темир ёки бронзадан ясалган, думалоқ ва ичи бўш, портловчи моддалар билан тўлдирилган тўп билан ёки қўлда отиладиган бомба ишлаб чиқариладиган жой) нозирининг ушбу тақрир хати ва китоб камина томонидан кўриб чиқилди ва хатда баён қилинган хусуслардан хабардор бўлдим. Исми зикр қилинган Али бейга устозлик берилиб, қизил рангли ёзувда кўрсатилиб, китоб нашр қилинсин ва Муҳандисхона кутубхонасига икки юз эллик дона қўйилсин.

Хумбарахонайи Амира нозир Аҳмад афанди қулингизнинг тақрир хатидир ва хатда кўрсатиб ўтган китоб билан бирга сиз подшоҳ ҳазратларининг кўздан кечиришингиз учун тақдим ва ҳавола қилинди. Китобни таржима қилган Муҳандисхонайи Хумоюн бош устози Али бей қулингизнинг энг катта орзуси Ҳожагон жамиятига қўйилиш эканлигини вазир қулингизга оғзаки тарзда айтиб ўтди. Мукофот тариқасида унга «Хосе»лик даражаси тортиқ қилиниши ва таржима қилинган китобини кўпайтириб босилиши, икки юз эллик нусхаси Муҳандисхонайи Хумоюн кутубхонасига қўйилиши каби

хусуслар подшоҳ ҳазратлари томонидан ҳам муносиб деб топилса, буйруқ ва фармон сиз, афандимизга оиддир.

Муҳандисхонайи Хумоюн устозлари вақти-вақти билан математика, геометрия ва муҳандислик илмлари билан боғлиқ китоб ёзишлари ва таржима қилишлари шартдир. Лекин Муҳандисхонайи Хумоюндо қоидага мувофиқ ўқитилиши ва ўрганилиши жуда муҳим ҳамда керак бўлган математика илмининг ўрта қисмини ташкил қилувчи астрономияга оид бир қанча китоб бор бўлса ҳам ҳаммаси арабча ва французчадир. Бу илмдан барча муҳандислар хабардор бўлишлари учун улар туркча бўлиши ва муҳандисхона ўқувчиларига ўқитилиши қоидалар талабидан келиб чиқиб, Муҳандисхонайи Хумоюн бош устози Саййид Али бей буюк олим марҳум Али Қушчининг арабчада ёзган «Фатҳия» номли китобини подшоҳ ҳазратлари шарофати билан туркчага таржима қилиб тамомлади ва «Миръоти олам» («Олам ойнаси») номини берди.

Ушбу китоб амалдаги қонунга асосан, подшоҳимизга тақдим қилиниши ва кўпайтирилиши муҳандисхона учун зарур бўлганлиги боис нашриётда босилиб, муҳандисхона кутубхонасига икки юз эллик нусха қўйилиши сиз, садраъзам ҳазратлари томонидан муносиб деб топилса, буйруқ ва фармон сизга оиддир.

(муҳр)

**АС-САЙЙИД АҲМАД**

Бугунги кунда ушбу асарнинг қўлёзмалари Машҳадда Имом Ризо, Истанбулда Айя София, Техрон университети, Кембриж университети, Деҳлидаги Ҳиндистон университети, Бомбей, Берлиндаги Германия давлат кутубхонаси каби жаҳоннинг машҳур кутубхоналари ва Британия музейида сақланади.



Туркистонлик хожилар

**САЙЙИД МУҲАММАД МУҚИМХОНГА НОМАЙИ ҲУМОЮН**

Шу ўринда яна бир мактубга эътиборингизни жалб этмоқчимиз. Унда битилган аччиқ ҳақиқат XIX аср охирида Чор ҳукуматининг Туркистонни бутунлай тор-мор этиб, парчалаб ташлашига сабаб бўлганини англайсиз.

**Ўзбек хонларидан Балх хони Саййид Муҳаммад Муқимхонга Бухоро хони амакиси саййид Убайдуллахон билан ораларида чиққан тушунмовчиликни яхши йўл билан ҳал қилишига доир юборилган номайи ҳумоюн (подшоҳ буйруғи)**

27 май, 1702 йил

Орият, жасорат, қаҳрамонлик, адолат, диндорлик, буюклик ва иқбол эгаси, Ислому сарҳадларининг посбони, Ҳанафий мазҳабининг эргашувчиси, мусулмонларга оид ҳудуднинг ҳимоячиси, адолат таъминловчиси, Турон хонларининг сараларидан бўлган шони улуг Балх хони ас-Саййид Муҳаммад Муқимхоннинг – иззат ва иқбол шувъалари юксаладиган жойлардан мардликнинг ойдин нурлари доимо порлаб турсин ва иззатнинг қуёшлари тутилиш ва йўқ бўлиш камчилигидан доим холи бўлсин – юксак томонларига, улуғлаш ва иқром тожининг безаги бўлишига ярашадиган ва оқибати ўзаро лутф бўлган саломлашиш зебигардонлари ва безакли эҳтиром тожини ясатиб, ойдинлаштишга муносиб деб топилган ва оқибати аҳбоблик бўлган порлоқ эсонлик тилаш инжулари, султоний мулозамат ва виждоний назокат воситалари билан армуғон қилинади. Бундан сўнгга зоти олийларининг оппоқ нур сочган кўнглиларига хуш қаршиланиб, қабул қилинадиган келишув ўзида расмиятчилик ила муҳаббат ва дўстлик тимсолини ҳам кўрсатадики:

Садоқат ва тўғрилиқ хазиначисининг қалити, сафо ва ҳузур кўшигининг қандили бўлган кўнглини хотиржам қиладиган ва мазмуни билан инсонни қувонтирадиган номангиз, ойлар ва йиллар ўтиб, пайдо бўладиган тумор марвариди бўлган ва куну тунни уловчи восита ҳисобланувчи баракали ва шарафли вақтда, яқин қадрдон одамларимиздан Абдулбоқий бей восита-

сида диққатга сазовор тарзда этиб келди, подшоҳлигимизга муносиб кутлуғ ва муборак қарашларимиз орқали ўзига хос тарзда қарши олинди.

Номангиздаги садоқат, беғуборлик ва софлик «Рухлар йиғиб бир жойга олиб келинган аскарлардир. Улардан бир-бири билан танишганлар ўзаро келишиб оладир», ҳадисида ўз ифодасини топган азалий яқинликдан хабар бераётганлиги ҳамда руҳий ва диний ҳамжиҳатликни асос қилиб олаётганлиги учун ҳам муқаддас файз ва илҳомларнинг кетма-кет келишига сабаб бўлди ҳамда «Ва сенга ўзимдан муҳаббат солдим», оятида ифодаланганидек, томонингизга дўстлик ва муҳаббат юзини буриб, самимий муносабат ўрнатилди.

Бироқ ушбу холис номангизда баён қилинганидек, ифтихор диёри ҳисобланган Бухорода ҳукмдорлик қилаётган амакингиз Саййид Убайдуллахон билан орангизда юзага чиққан душманлик ва нафрат, душманларни қувонтириб, Ислоннинг мустаҳкам устунининг заифлашишига сабаб бўлади, ҳеч ҳам тўғри ҳисобланмайдиган ва барча маъжудотлар Робби жаноби Аллоҳнинг ризолигига номуносиб иш бўлиб, зиддиятнинг қайтадан келишув ва музокарага айланиши ҳам диний, ҳам дунёвий жиҳатдан ўта муҳим эканлиги кундай равшан.

Шу сабабдан, ҳар қанча ҳаддидан ошиш ҳаракати биринчи бўлиб амакингиз томонидан амалга оширилган бўлса-да, сиз оқибати мақталадиган, моликлар давом эттириб келаётган яхшилик ва гўзаллик билан муомала қоида-сига амал қилиб, юзага чиққан ушбу манманлик ва ҳасадгўйликка, холис дўстлик билан жавоб бериш орқали «Мўминлар бир-бирини қаттиқ тутиб турувчи бино кабир» ҳадисининг маъносига мос тарзда ўртангизда

тотувлик ва келишув биносини иттифоқ кучи орқали мустаҳкамлаб, айрилиқ йўлини ҳар томондан тўсиб, подшоҳ насиҳатимиз билан тўғри йўлни топиб, «Ва қалбимизда иймон келтирганларга нафрат қилмагин» оятидаги муборак мазмуннинг ортидан боришга қаттиқ ғайрат қилгайсиз.

Ҳар нарсага қодир ва ҳамма нарсани билгувчи жаноби Аллоҳ мусулмонларнинг кўнгли бирлигини, узоқ йиллар бўйича пасткаш кофирлар тартибининг бузилиши ва будпарастларнинг зиллатга тушишларига сабабчи қилсин.

Зоти олийларининг хайрли ниятлар билан юборган хабарчингиз элчилик вазифасини ва унинг талабларини кўнгли бирлигини, узоқ йиллар бўйича пасткаш кофирлар тартибининг бузилиши ва будпарастларнинг зиллатга тушишларига сабабчи қилсин.

Ва ниҳоят, саодат ва улуглик кунларингиз доим буюк Яратгувчининг ёрдам ва қўллови ила бардавом бўлсин, ҳеч тугамасин.

Усманийлар давлати орқали ҳаж сафарига бораётган Туркистон мусулмонларига, шунингдек хонликлар ва амирлик элчиларига, савдогарларга кўрсатилган эҳтиром ва ғамхўрлик, фарғоналик Тошпўлат исмли йигитнинг турк ҳарбий мактабларидан бирига қабул қилиниб, таълим харажатларининг қопланишига, Туркистонда яшаётган турк фуқароларига доир ноёб маълумотлар мужассамлашган мазкур китоб-альбом икки қардош давлат ўртасидаги алоқаларнинг келгусида янада ривожланишига ишонч уйғотади кишида.

Хайрли бўлсин!

Фурқат ЭРГАШЕВ



Али Қушчи Султон Фотиҳ Меҳмет II ҳузурда

# ҲАРБИЙ ОИЛАЛАРДА тарбия психологияси

Оила – мураккаб ижтимоий, психологик, педагогик, маданий ҳодиса ҳисобланиб, ижтимоий ҳаётнинг абадийлиги, авлодларнинг давомийлиги ва келажак авлодга ўз таъсирини кўрсатадиган ижтимоий макон. Инсон оилада вояга етар экан, ундаги барча ижобий фазилатлар айнан оилавий муҳитда шаклланади.



Шарқнинг буюк алломалари ҳисобланган Абу Наср Форобий, Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино, Юсуф Хос Ҳожиб, Маҳмуд Кошғарий, Кайковус, Абдурауф Фитрат, Абдулла Авлоний каби кўплаб олимлар оила масалалари юзасидан ўзларининг дурдона фикрларини тарихда қолдириб кетганларки, улардан маънавий мерос сифатида фойдаланиб келинмоқда.

Шарқ мутафаккирларининг барчасини ғоявий жиҳатдан бирлаштирган асос шу бўлганки, улар шахс тарбияси ва камолотида оиланинг, оилавий тарбиянинг ролини юқори қўйишган, айниқса, шахснинг ақлий ҳамда ахлоқий камолотида оиланинг ўрни, ота-она ва яқин кишиларнинг йўналтирувчи ҳамда тарбияловчи вазифаларига алоҳида эътибор берганлар. Улар фақат оиладагина ривожланиши мумкин бўлган ҳалоллик, поклик, мардлик, меҳрибонлик, ҳақгўйлик каби қатор хислатларни барча сифатлардан юқори қўйишлари билан бирга, инсоний муносабатларда намоён бўладиган юксак фазилатлар, аввало, ота-онанинг болага ўтиши ва уларнинг жамият тараққиётига ижобий таъсири каби қимматли фикрлар ва бу борадаги амалий кўрсатмаларни ўз фалсафий, этник, социологик ва психологик қарашларида ифодалаб берганлар.

Оилавий муносабатлар ва бу соҳага оид қарашлар тизимида Шарқ мутафаккирларидан бири, бутун Европа халқлари унинг қомусий билимдонлигини тан олган аллома Абу Али ибн Синодир. Буюк олим сифатида у барча ҳодисаларнинг илмий моҳиятини очиб беришга ҳаракат қилган. Ибн Синонинг педагогик ва психолог

логик қарашлари ижтимоий асосда қурилган бўлиб, у бола тарбиясида умуминсоний тамойилнинг қўлланилишини ёқлаб чиққан ва тарбиячи ота-оналарга болани қаттиқ тана жазосидан қўра, шахсий ибрат орқали тарбиялаш маъқуллигини ўқтирган. Мутафаккирнинг қаламига мансуб бўлган «Донишнома», «Рисолаи ишқ», «Тиб қонунлари», «Уй хўжалиги» каби қатор асарлар Марказий Осиё халқларининг ахлоқ-одоби, психологияси ва таъбабат оламида алоҳида ўрин тутган йирик илмий тадқиқотлар ҳисобланади.

Ахлоқий тарбия масалаларида аллома оиланинг ўрнини алоҳида таъкидлаган. Оила ва оилавий муносабатлар масаласи унинг «Тадбири манзил» асарида ўзига хос тарзда баён этилган. Оилавий муносабатларнинг турли томонларини ёритар экан, Ибн Сино, аввало, оила бошлиғи олдига қатор талабларни қўяди. Оила бошлиғи, деб ёзади у, ҳам назарий, ҳам амалий жиҳатдан тарбия масалаларини мукамал ўзлаштироғи лозим. Агар оила бошлиғи тажрибасиз бўлса, у ўз оила аъзоларини яхши тарбиялай олмайди, охир-оқибат у яхши ижобий натижаларга эриша олмайди, ёмон тарбия нафақат ушбу оила, балки қўшниларга, маҳалла-қўйга ҳам ёмон таъсир қилиши мумкин. Оиладаги бола тарбияси ота-онанинг жамиятда тутган мавқеидан қатъи назар, уларнинг бирламчи вазифасидир, деб ҳисоблайди Ибн Сино. Ота-она давлат бошлиғими ёки оддий фуқароми, барибир у бола тарбияси борасида масъулдир. Давлат бошлиқлари, раҳбарлар бола тарбияси хусусида барчага ибрат бўлмоқлари

лозим. Ибн Синонинг бола тарбияси, тарбия психологияси ва раҳбарларга қўйган ушбу талаблари ўша даврда қанчалик зарур бўлса, бизнинг бугунги кунимизда ҳам у ўз кучини йўқотгани йўқ.

Ҳарбий оилаларни ўрганган олимлар тарбия функцияси аксарият ҳарбий оилалар учун энг муҳими ҳисобланади, деб таъкидлайди. Бу ерда учта жиҳатни ажратиб кўрсатиш мумкин:

– оила жамоасининг унинг ҳар бир аъзосига бутун ҳаёти давомида тизимли тарбиявий таъсири;

– ота-оналарнинг фарзандлари олдидаги доимий масъулияти, уларни ўз-ўзини тарбиялаш, ўз-ўзини такомиллаштириш билан фаол шуғулланишга ундаш;

– ота-оналарнинг фарзандларига психологик ва педагогик таъсири;

– тўғри мулоқот жараёнини олиб бориш;

– фарзандлар билан бўладиган муносабатлар.

Оилада ота-оналар ва болалар ўртасидаги муносабатлар услуби авторитар, демократик, авторитар-демократик, демократик-авторитар бўлиши мумкин.

Авторитар услуб катталарнинг кичикларни максимал таъсирга бўйсундириш, уларнинг ташаббусларини тўхтатиш, талабларини қатъий бажариш, уларнинг хатти-ҳаракатлари, қизиқишлари ва ҳатто истакларини тўлиқ назорат қилиш истаги билан тавсифланади. Бунга кичик ёшдагиларнинг ҳаётини доимий назорат қилиш ва жазолардан фойдаланиш орқали эришилади. Баъзи ота-оналар ўз фарзандларининг шахсини шакллантириш масаласини мум ва лой деб билишади. Агар бола қаршилик кўрсатса, у жазоланади, калтакланади, бола ўз хоҳиш-истакларини, иродасини эркин намоён эта олмайди. Бу услуб бир томондан, ёшларни тарбиялайди ва уларда катталар учун мақбул бўлган муносабат ҳамда хулқ-атворни шакллантиради. Иккинчи томондан, болаларда катталардан узоқлашиш, душманлик, норозилик, тажовузкорлик, бефарқлик ва пасивликни келтириб чиқаради.

Демократик услуб катталарнинг кичиклар билан илиқ муносабат ўрнатишга, муаммоларини ҳал этишга, жалб этишга, ташаббускорлик ва мустақилликка ундашга интилиши билан ажралиб туради. Катталар ўз талабларининг сабабларини тушунирадилар, уларни муҳокама қилишга ундайдилар, кичиклар итоаткорликни ҳам, мустақилликни ҳам қадрлашади. Болалар билан муносабатларда улар кўпинча назорат ўрнига ишончга таянади. Тарбиянинг асосий вазиталари сифатида маъқуллаш, рағбатлантириш қўлланилади. Бу услублар бола психологиясида мустақиллик, масъулият, фаоллик, дўстлик, бағрикенглик ҳисларини шакллантиради.

Аслида, авторитар ва демократик тарбия услублари соф шаклда унчалик кенг тарқалган эмас, одатда, у ёки бу услубга (авторитар-демократик, демократик-авторитар) яқинроқ бўлган муроса варианты кўпроқ қўлланилади. Бу услубларнинг фарқи шундаки, улардан бирида авторитаризм ёки демократия ҳукмронлик қилади.

Оилавий тарбия жараёнида қуйидаги вазифалар ҳал этилади:

– шахс шаклланишида унинг қобилиятлари ривожланади ва қизиқишлари кенгайди;

– жамият томонидан тўпланган ижтимоий тажриба татбиқ этилади;

– оила аъзоларида меҳнатга масъулият билан муносабатда бўлиш тўғриси мустаҳкамланади;

– коллективизм тўғриси, хулқ-атвор меъёрларига риоя қилиш зарурати ошади;

– интеллект бойитилади, эстетик ва жисмоний ривожланиш амалга оширилади, санитария-гигиена маданияти кўникмалари шаклланади.

Бола шахсининг шаклланишида оила қуйидаги психологик ва педагогик имкониятларга эга:

1) боланинг жисмоний ва ҳиссий ривожланишини таъминлайди. Гўдаклик даврида эрта болалик муҳим роль ўйнайди;

2) боланинг психологик ва физиологик шаклланишига таъсир қилади;

3) боланинг ақлий ривожланишида етакчи роль ўйнайди. Тадқиқотлар шуни кўрсатдики, тўлиқ ва нотўлиқ оилаларда ўсган болаларнинг ақлий ривожланишидаги фарқлар сезилади;

4) боланинг ижтимоий нормаларни эгаллашида муҳим аҳамиятга эга. Тадқиқотларга қўра, турмуш ўртоғини тўғри танлаш ота-онанинг оиладаги мулоқоти, оиладаги муҳит ва муносабатлар билан белгиланади;

5) шахснинг ижтимоий ривожланишини олдиндан белгилаб беради. Маъқуллаш, қўллаб-қувватлаш, бефарқлик ёки қоралаш шаклланиш даъволарига таъсир қилади, ўзгарувчан шароитларга мослашишга ёрдам беради ёки тўсқинлик қилади;

6) шахснинг асосий қадрият йўналишларини шакллантиради.

Ҳарбий оилаларнинг ижтимоий, психологик, педагогик хусусиятларини таҳлил қилиш ҳозирги вақтда баъзи тенденцияларни акс эттиради:

– ҳарбий хизматчиларнинг оилалари аввалгидек, никоҳ асосларининг мустаҳкамлиги билан тавсифланмайди, гарчи улар қийинчиликларга, машаққатларга ва турмуш тартибсизликларига бардош бериш учун етарлича юқори мослашувчан қобилиятга эга бўлса ҳам;

– оиладаги муҳит ота-онанинг ўз масъулиятларини ҳис қилиши билан барқарор бўлади. Болаларнинг одобли бўлиб улғайиши учун ота-она билан бир қаторда маҳалла-қўй ҳам катта ибрат мактабидир. Халқимиз «Қуш уясида кўрганни қилади», деб бежиз айтмаган. Фарзанд тарбиялаётган ота-она ҳар бир ҳаракати, юриш-туриши, муомаласи, бошқалар билан ўзаро муносабатида олижаноб фазилатларни намоён эта билиши керак. Чунки бола табиатан тақлидчан ва кузатувчан бўлади. Шунинг учун унинг атрофдагилари ўз одатлари билан баъзан ўзлари сезмаган ҳолда уларга таъсир қиладилар. Оиладаги қўпол муносабатлар, кўп ёлғон гапириш, ёқимсиз хатти-ҳаракат бола тарбиясида салбий таъсир қилади.

Хулоса қилиб айтганда, ҳарбий хизматчилар оилаларида фарзандларга, аввало, оилавий турмушнинг барча ўзига хосликлари, ахлоқ нормаларига риоя қилиш, қийинчиликларни енгиб ўтишни ўргатиш уларда ироданинг мустаҳкам бўлишига сабаб бўлади. Шунингдек, оилавий муносабатларни тўғри олиб боришда демократик услубдан фойдаланиш, бола билан дўстона муносабатда бўлиш боланинг характер ва қобилиятлари ижобий шаклланишига таъсир қилади. Оиланинг зиммасига фарзанд тарбиялашда улкан ва зарур ижтимоий вазифалар юкланган бўлиб, ота-онанинг шахсий ва ижобий намунаси фарзандларнинг комилликка етиши учун гаровдир.

**Ф. ҲАЙДАРОВ,**  
Қуролли Кучлар академияси  
профессори,  
психология фанлари номзоди  
**М. ОБИДЖОНОВА,**  
катта ўқитувчи

Бу бор-йўғи икки бетдан ошадиган ҳикоя. Асли асар қиммати саҳифаларнинг кўп ёки камлиги билан ўлчанмайди. Чунки ўзида олам-олам маъно юклаган бир-икки гапдан иборат ҳикоялар – драбллар ҳам бор.

Ҳикоянинг номи «Сабр». Унчалик эътиборни жалб қилмайдиган ном. Кўрганнингдан ўқиш истаги уйғониб қолмайди. Аммо муаллиф номига ҳам кўп нарсалар боғлиқ-да. Бунинг устига мамлакатимизнинг энг нуфузли журнали «Жаҳон адабиёти»да (аслиятдан Гулруҳ таржимаси) эълон қилинган бўлса.

Адабиётсеварлар учун Исмоил Бўзқурт номи яхши таниш. Чунки унинг асарлари турли йилларда «Ўзбекистон овози», «Оила ва жамият», «Гулистон» ва «Муштум» журналларида эълон қилинган. Ўқувчиларимизга аввал ҳам бир неча бор таъкидлаганимдек, адаблар биографиясидаги журналист деган сўз ҳаммиша улар ижодига катта қизиқиш билан боқишимга сабаб бўлган. Қибрислик (Кипр) таниқли журналист, давлат арбоби, ёзувчи Исмоил Бўзқурт асарларини электрон шаклда ҳам бемалол топиб ўқиш мумкин.

Бугун одатимизга хилоф равишда китоб тавсия этмадик. Ҳикоя ўқиймиз, «Сабр» ҳикоясини. Рост, бу кичик ҳикоя мени анчагина ўйлантирди. Ҳикоя қаҳрамони газетадан бамбук ҳақида ўқийди. Ҳикоя мени ҳайратга солди, газетадаги мақола ҳикоя қаҳрамонининг эса ғурурига тегди.

**Ўқиймиз:** «Хитойликларнинг салкам фалсафалашган бамбук экиш жараёни ёмғир мавсумида бошланаркан.

Уруғ чуқур қазилган ерга кўмилгач, роса суғориларкан.

Бу иш йил бўйи давом этаркан. Қазилган чуқурга гўнг ташлаб, тинимсиз сув бериларкан.

Биринчи йилда ерга экилган бамбук уруғининг униб чиқишини умид қилиш беҳуда эмиш. Иккинчи, учинчи, тўртинчи йилда ҳам уруғ ниш урмасмиш. Ниҳоят, бешинчи йил деганда уруғ униб чиқармиш.

Ва икки йил ичида бамбукнинг бўйи 27 метрга борармиш.

Яъни бамбук оғочи экканлар роса тўққиз йил кутганларидан кейин унинг дарахтга айланганини кўра олишармиш.

Шунинг учун Хитойда бамбук ўстириш қутлуғ иш саналармиш.

Хитойда бамбук сабр тимсоли, сабр сўзининг маънодоши эмиш».

Буларни ўқир экан, ихтиёрсиз ўйга толдим. Қизиқ, бизда ҳам шундай дарахтлар бормикан? Бор бўлса, қайси бири? Бешик қайси дарахтдан ясалар эди? Усталар қадан олишар экан хомашёни? Бирор ерда бешикчи усталарга етказиб бериш учун ўстирилган дарахтзорни кўрмаганман. Ҳатто эшитмаган эканман.

Ёнғоқ дарахтининг ёғочини кўп қимматбаҳо дейишади. Шундай бўлса, катта майдонларга экилмасмиди? Шу дарахтни биров парвариш қилганини кўрмаганман. Ўрикмикан? Йўғ-ей. Аммо шу дарахтнинг бизга ўхшайдиган томонлари ҳам йўқ эмас. Серҳосил, алоҳида парвариш талаб қилмайди, хокисор... Анормикан?! Қадимий мини-атюраларда кўп учрайди. Ҳаёт рамзи экан! Агар хитойликлар бамбукка меҳр берганлари каби анорга ҳам меҳр берсак. Эҳ-ҳей, ҳар томон анорзор бўлиб кетарди. Беҳи ҳам бўлиши мумкин. Бироқ қа-атта беҳи дарахтини кўрмаган эканман. Бундоқ ўйлаб кўрсам, қадрлашга арзирли дарахтларимиз кўп экан.

Барибир топа олмадим. Пахта дегим келмаяпти. Меҳнати оғир, машаққати кўп. Аммо унга бор меҳрини бериб, ўстирган қаҳрамон опалар борлиги ҳақиқат. Ўзбекистон қаҳрамони Лола Муротова ёдингиздами? Ҳа, ўша, бошида оқ дуррачаси бор, ерга меҳрини берган пахтакор опа, камтар, камсуқум опа. Фидокорона меҳнатлари билан элга танилган опанинг кийим жавонларида икки сидрадан кийим-боши бор экан. Истаса, бир неча жавонларни тўлдирар оларди, аммо унинг муҳаббати, бор меҳри ерга – пахтага, ўша машаққатли меҳнат билан етиштирилайдиган пахтага қаратилганди, дунё молига ҳавас қўймаганди. Айрим аёлларнинг ҳазм қилиб бўлмайдиган қилиқларини кўриб, йиғлаб ёзғирган экан: «Эй сизлар, туғилганингиздан сизга либос бўладиган, сизни асрайдиган, сўнгги йўлга ҳам сизни ўраб-чирмаб кузатадиган кафанингиз бўладиган пахтага ҳурматингиз йўқми?!»

Шунчалар муҳаббат пахта ўсимлигига. Бамбукдан қиммат. Меҳнати жуда оғир, ҳатто поҳоли ҳам чиқитга чиқмайдиган бебаҳо ўсимлик. Фақат бир йиллик ўсимлик-да.

**Ўқиймиз:** «Тўртта идишга сув тўлдирди. Иккитасини эшакнинг ўнг ва чап ёнига осилган хуржунларга солди. Қолган иккитасини арқонга боғлаб, эшакка ортди. Кейин мени ҳам эшакнинг устига миндириб қўйди.

Бувам бошвоқни қўлига олиб, йўлга тушди. Эшак эринибгина унинг ортидан юрди; устида юклар, мен.

Йўл баланд-пастли, ўйдим-чуқурли, тоғли-тепали эди. Аммо эшак устида бораётганим учун кайфим чоғ, ичимга сиғмасдим. Тўғри, сал-пал солланиб борардим, бироқ бу парвойимга келмасди, роса мириқаётгандим!

Бечора бувам эса ўлгудай чарчаган, ҳарсиллаб нафас оларди. Шунга қарамасдан, пилдираганча тўхтамай юриб борарди. У пайтдаги бола ҳолимда англамаган бўлсам ҳам, энди ўйлаб кўрсам, бувам ўшанда олтмиш бешлардан ўтганди.

Кета-кета бир ям-яшил водийга етдик. Унинг ўртасини экинзорлар, атрофини зайтун дарахтлари ва турли бутазорлар қоплаганди.

– Бу водийни Вўлигари дейишади, – деди бувам менга ўгирилиб. – Энг кўп куш овланади шу ерда! Катта бўлганинда, сен ҳам келасан бу ерларга».

# БАМБУК —



## сабр тимсоли

Таниш манзаралар, шундай эмасми? Тўғри, ҳамма учун ҳам таниш эмас. Аммо бир лаҳза бўлсин, олис болаликни ёдга туширади. Ўша олис болаликда эшак миниб, узоқ йўл босиш ҳам катта воқеа бўлади. Ана шундай воқеалар айримларнинг дунёсини болаликдан кенгайтириб юборади, кенг дунёлар бора-бора қоғозга тушади, кўнглимизга яқин сатрларга айланади, китоблар бўлиб яна бир дунё яралади.

Ўзи кичик бир ҳикоя. Аммо хотираларни уйғотиб юборади. Бизда-чи, менда-чи, деган ўйлар гирдобиди қолдиради. Қария набирасини етаклаб олмасдан ўзи борса бўлмасмиди? Бола нимани ҳам тушунар эди? Инсонлар ҳамма жойда ҳам бир хил. Қибрисда ҳам сиз ва менга ўхшаган одамлар яшайди. Энг азиз, қадрли нарсаларимизни фарзандларимизга илинганимиз каби улар ҳам илинадилар. Қалбига меҳрдан бир парча чўғ солиб қўядилар. Шунда бамбукка эмас, зайтунга меҳр қўядиган авлод вояга етади. Ва улар қибрисликларни зайтун турганида бамбук билан ҳайратлантириб бўлмаслигини биладилар.

**Ўқиймиз:** «Сал наридаги, қиялик этагидаги ерга бордик. Бу ерда қатор қилиб экилган зайтун кўчатлари бор эди.

– Булар зайтун кўчатлари, ҳали ёш, – деди бувам бирини силай туриб. – Яқинда эқдим буларни. Ўсиб, катта зайтун оғочи бўлажак. Мен, балки, кўрмасман. Буларнинг меваларини териб олаётганда, мени эслаб юрарсан, болам.

Сув идишларини бирма-бир кўчатлар тагига келтирди. Барча кўчатни менга суғортирди.

– Булар сенинг оғочларинг. Сен суғординг. Сен уларга жон бердинг, – дея бувам менга яхши гаплар айтиб, кўнглимни кўтарди».

Шу парчани негадир қайта-қайта ўқидим. Тўсатдан ҳар ҳикоя ўқимаётган эдим. Зайтунларни суғораётган эдим. Умримда зайтун дарахтини кўрмаганман. Қадрдон ота уйимда эдим, менинг ҳам дарахтларим бўлгич эди, мен суғорган, мен жон берган...

Ортиқ бир сўз қўшишни истамайман. Ҳикоядан охири парчани эътиборингизга ҳавола этаман.

**Ўқиймиз:** «Бир пайтлар бувам билан бирга ўтқазган зайтунларимни биттама-битта кўрдим, таналарини суйиб-силадим, кўлклариди ўтирдим. Отамнинг, бувамнинг, бошқа қишлоқдошларимнинг зайтун дарахтлари ҳақидаги гап-сўзларини эсладим.

У инсонлар учун ҳар бир дарахтнинг тирик одам каби, уйларидаги ҳайвонларию паррандалари каби қадр-қиммати бор эди.

Сув анқонинг уруғи бўлган бу оролда ҳар ким ҳам зайтун экишдай оғир ишга қўл уравермасди. Бувам ўша зайтун кўчатларини ўтқазаркан, уларнинг тутиши, илдиз отиши учун миллиарча узоқликдан эшак устида сув ташиб келтираркан, эндиликда тахмин қилишимча, уларнинг дарахт бўлиб, мева берганини кўролмаслигини ҳам билган, билгану, барибир бу оғир юмушдан воз кечмаган».

Ҳузурли мутолаалар тилаги билан



# МУСТАҚИЛ ҲАЁТГА ЙЎЛ ОЛДИ

2021 йилда Термиз шаҳрида фаолияти йўлга қўйилган Давлат хавфсизлик хизмати Чегара қўшинлари «Ёш чегарачилар» ҳарбий-академик лицейида миллий истиқлол ғояларига содиқ бўлган, юксак салоҳиятли, чинакам ватанпарвар ҳарбий кадрларнинг янги авлодини етиштиришга катта эътибор қаратилмоқда. Таълим даргоҳида ёшларнинг замонавий билим олишлари, рақамли технологиялар ҳамда ҳарбий техникаларни мукамал эгаллашлари, шунингдек жисмонан соғлом ва маънан етук бўлишлари учун барча шарт-шароитлар яратилган.

Албатта, бундай ғамхўрлик ва эътиборга жавобан лицей ўқувчилари ҳам малакали устозлар кўмагида юқори натижаларни қўлга киритиб келаётгани эътирофга сазовор. Хусусан, ўқувчилар Жасурбек Рўзиев ва Мухаммаджон Эшмуродов фанларни аъло ўзлаштиргани, вилоят ва республика миқёсидаги танловларда муносиб иштирок этиб, фахрли ўринларни эгаллагани учун «Аълочи

ўқувчи» кўкрак нишонига сазовор бўлди.

Ўқувчи Абдурахмон Қодиров тарих фанидан республика олимпиадасида мутлақ ғолибликни қўлга киритган бўлса, Маҳмуджон Мустафоев таэквондо спортининг WTF йўналишида Ўзбекистон ва Осиё чемпиони бўлиб, жаҳон чемпионатида йўл олди.

Шунингдек, лицейнинг 41 нафар ўқувчиси хорижий тиллар, 4 нафари

эса тарих фанидан умумтаълим фанларини билиш миллий сертификати қўлга киритиб, ушбу фанлардан максимал балл берувчи имтиёзга эга бўлди.

Бундан ташқари, 20 нафар ўқувчи «Темурбеклар мактаби» ҳарбий академик лицейлари ўртасида ўтказилаётган фан олимпиадалари, турли кўрик-танлов ва спорт мусобақаларида муносиб иштирок этди.

Республика Маънавият ва маърифат маркази томонидан жорий йилда ўтказилган «Энг намунали таълим муассасаси» танловида ҳам мазкур лицей жамоаси «Темурбеклар мактаби» ҳарбий академик лицейлари ўртасида фахрли 1-ўринни эгаллади.

Куни кеча «Ёш чегарачилар» ҳарбий академик лицейида ўтказилган илк битирувчиларни мустақил ҳаётга кузатиш маросими ҳам икки йиллик таълим-тарбия ва ҳарбий тайёргарлик жараёнларининг сарҳисоби сифатида намоён бўлди. Икки йил аввал эзгу ниятлар билан қадалган 101 нафар ниҳол бугун кўзларни қувонтирган ҳолда тўла-тўқис бўй кўрсатиб, битирувчи сифатида саф майдонида қад ростлади. Тадбирда Чегара қўшинлари масъул офицерлари, фахрийлар, ҳамкорликдаги куч тузилмалари, Термиз давлат университети, Маънавият ва маърифат маркази вакиллари, лицей жамоаси ҳамда ўқувчиларнинг ота-оналари иштирок этди.

Унда сўз олганлар битирувчиларни самимий қутлаб, келгусида қай соҳа эгаси бўлишларидан қатъи назар, юрт қорига ярайдиган, жамиятимиз

равнақи ва ривож учун хизмат қилувчи муносиб кадрлар бўлиб етиштирилиши, лицейда олган билим ва кўникмаларини самарали қўллаган ҳолда, олдиларида турган синовлардан муваффақиятли ўтиб, олий таълим муассасаларининг бахтиёр талабалари сафига қўшилишларини тилашди.

Шундан сўнг битирувчиларга дипломларни тантанали тарзда топшириш маросими бўлиб ўтди.

– Бугун фанларни аъло баҳоларга ўзлаштириб, юқори натижаларга эришган 15 нафар ўқувчимиз имтиёзли диплом соҳиби бўлди, – дейди лицей директори Музаффар Норқобилов. – Фурсатдан фойдаланиб, шундай иқтидорли ёшларни тарбиялаб, вояга етказган кадрли ота-оналаримизга ўз ташаккуримни изҳор этаман. Шунингдек, лицейимизнинг жонқуяр, фидойи ва малакали устозлари ҳамда фаолиятимизда ҳар томонлама кўмак бериб келаётган ДХХ раҳбарияти ва Чегара қўшинлари кўмондонлигига ҳам алоҳида миннатдорлик билдираман.

Тадбирнинг бадий қисмида Чегара қўшинлари Ашула ва рақс ансамбли хонандалари ҳамда «Ёш чегарачилар» ҳарбий академик лицейи мусиқа тўғарагининг хаваскор аъзолари томонидан тақдим этилган концерт дастури барчага кўтаринки кайфият улашди.

**Майор Фарида БОБОЖОНОВА**  
 ДХХ Чегара қўшинлари

**BITIRUV – 2023**

# АКАДЕМИЯДА ТАНТANA

Ҳар қандай давлатнинг тарихий тараққиёт йўлидан маълумки, юртнинг жадал ривожланиши, муайян ютуқларга эришиши, халқнинг фаровон яшашини ўша давлатда ёшлар таълим-тарбияси ва келажакка бериладиган эътибор даражасига чамбарчас боғлиқ.

Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазирлиги академиясида битирувчи курсантларга «лейтенант» ҳарбий унвонини бериш ва диплом топшириш маросими ўтказилди. Унда Ўзбекистон Республикаси фавқулодда вазиятлар вазири генерал-майор Абдулла Қўлдошев, вазирилик ва идора раҳбарлари, академия профессор-ўқитувчилари ҳамда курсантлар, кенг жамоатчилик вакиллари иштирок этди.

Тадбирда генерал-майор А. Қўлдошев ҳамда академия бошлиғи генерал-полковник Қ. Бердиев сўзга чиқиб, юртимизда олиб борилаётган ислохотлар олий ҳарбий таълим муассасаларидаги кадрларни ҳар томонлама етук, масъулиятли, бурчини чуқур ҳис қиладиган ҳамда ўз касбини севиб-ардоқлайдиган, фидойи инсонлар қилиб тарбиялашга хизмат қилаётганини таъкидлади.



Шундан сўнг битирувчиларга генераллар томонидан «лейтенант» ҳарбий унвони ҳамда диплом тантанали равишда топширилди. Тадбир давомида сўзга чиққан битирувчилар ва уларнинг ота-оналари, таклиф этилган меҳмонлар ўзларининг ҳис-ҳаяжонга тўла тилакларини изҳор этиб, ёш офицерларни самимий муборакбод этди.

Тадбир шодиёнаси академия оркестри ижросидаги Ватани мадҳ этувчи куй-қўшиқларга улаиб кетди.

– Бугун биз, ёш офицерларнинг қувончимиз чексиз, – дейди битирувчи лейтенант Акбар Хурсанов. – Бизни вояга етказган ота-оналаримизга, таълим-тарбия бер-



ган устозларимизга, барча шарт-шароитларни яратиб берган муҳтарам Президентимизга самимий миннатдорлигимизни билдираман. Албатта, халқимизнинг тинч-осуда ҳаётини, соғлигини асрашдек бахтли касб бўлмаса керак. Биз ана шундай шарафли касбни эгаллаб, етук кадрлар бўлиб етишганимиздан ва она Ватанимиз равнақиға ўз ҳиссамизни қўшаётганлигимиздан фахрланамиз.

**Шерзод ЭГАМБЕРДИЕВ,**  
 «Vatanparvar»



# КОМПЬЮТЕР



## ҚУЛЛИГИ ВА БАХТ ДАРСИ

**Ривожланиш, кашфиёт доимо инсонни ҳайратга солиб келган. Табиийлик қонунига кўра, ҳайрат билан бошланган янгилик бироз вақт ўтгач, ҳаётнинг одатий таркибий қисмига айланиб қолади. Инсоният тарихида ҳайрат чўққисида энг узок турган кашфиётлардан бири компьютер ва интернет бўлса, ажаб эмас.**

Компьютер технологиялари бугун ҳаётга шиддат билан кириб келяпти. Янги нарса эса ёш авлод учун доим қизиқарли. Лекин ўша ёш авлод мазкур соҳани ипидан-игнасиғача мукамал эгаллашга ҳаракат қиляптими ёки унинг қулига айланиб боряптими, буни ажратиб олиш мушкул.

Агар боланинг ўзига қўйиб берсангиз, у соатлаб ва ҳатто кунлаб ана шу машина олдида мук тушиб ўтириши мумкин. «Бу яхши эмас»лигини барчамиз биламиз. Лекин бунга барибир тўсқинлик қилолмаймиз. Бунинг сабаблари жуда кўп. Биринчидан, болани ҳар қадамда назорат қилишнинг имкони йўқ ёки бундай ишнинг оқибати болага нисбатан ишончсизлик ва уни бездириб қўйиш билан тугаши мумкин.

Иккинчидан, катта авлоднинг компьютер технологиялари борасидаги билимлари етишмаслиги. Улар болага бу борада ўрناق бўлмайди ёки йўл-йўриқ кўрсата олмайди. Учинчидан, ахборот табиий равишда кўпайиб бораверади. Бу жараёни эса фақат болани, қўпол тушунтирганда, қамаб қўйибгина тўхтатиб туриш мумкин.

Компьютер экрани қаршисида ўтирган болани кузатинг, агар ўйин талаби шундай бўлса, у одамларни (ўйиндаги) хотиржам туриб, отиб ташлайди. Банкни ўмарайди, машинани олиб қочади, хуллас, шу ўйин нимани буюрса, ўшани қилади. Хўш, болаларга бунинг нимаси ёқади?

Компьютердан кўзини ололмай, ниқталиб қолган болакайларнинг бирини безовта қилишга тўғри келди.

- Нима ўйнаясан?
- ГТА (бу ўйиннинг тўлиқ номи ГТА: сан Андреас).
- Қанақа ўйин ўзи бу?
- Зўр ўйин! - кейинги саволни беришга эҳтиёж қолмади. - Хоҳлаган нарсеzni қисез бўлади. Машинага, вертолётга чиқасиз. Кийимларизни алмаштирсез бўлади. Овқат еса бўлади. Казинога кириб покер ўйнайсиз. Баскетбол, бильярд. Машинага бампер, спайдер қўйса бўлади. Кўп одам ўлдирворсез, полиция орқездан тушади. Қизлар билан учрашувга чиқади. Милли (ўйин қахрамонларидан бири) билан банкка ўғрилиққа тушиш учун танишади. Карол Жонсон асосий қахрамони. Тўрт йил олдин Лос Сантасдан кетган. Ўйин у қайтгандан кейин бошланади...

Даҳшат! Одам ўлдириш, учрашувлар, покер... Қаранг, бола бирорта ҳам «гул», «қуёш», «камалак»ка ўхшаш сўзни айтмади. У таъкидлаган ҳамма сўзлар нафс билан боғлиқ, гўзаллик ёки яхшилик билан эмас. Психолог Лилия Султонова ўзининг ана шундай ўйинлар бозори билан қизиққанини таъкидлади:

- Биласизми, компьютерда ўйнаш учун мўлжалланган ўйинлар (дисклар) турини ўргандим. Маълум

бўлдики, бозорда диск кўринишида сотилаётган ўйинларнинг деярли 95 фоизи қотиллик, ўғрилиқ, зўравонлик ва шу каби хатти-ҳаракатлар асосига қурилган экан. Доимий компьютер ўйинларини ўйнаш болада кўни-киш пайдо қилади ва аста-секин энг даҳшатли жиноятларни ҳам у оддий ҳолдек қабул қилади. Бола дунёқарашига катта таъсир ўтказилади: унда бир уриб кўрсам, муштлашсам, деган фикрлар пайдо бўлади. У бу дунё шафқатсиз, унда фақат кучлиларгина ғолиб чиқади, деб ўйлай бошлайди.

Шунингдек, ўйинларда айрим давлатларнинг рамзлари қўлланади. Болага уларни танлаш таклиф этилади. Ана шу восита орқали бизнинг турмуш тарзимиз энг зўр, биздан ибрат олинг, деган ғоя сезиларсиз тарзда сингдириб борилади. Бу жуда жиддий ғоявий таъсирдир. Лекин болага ўйин ўйнашни тақиқлаш ҳам нотўғри. Негаки, тафаккурни ривожлантиришга ёрдам берувчи, тил ўрганишга кўмаклашувчи ўйинлар мавжудлигини инкор қилолмаймиз. Фақат уларни меъёрида ўйнаш лозим. Дейлик, ўсмирлар учун кунига бир соат (ҳар бир нарсанинг меъёрида бўлгани яхши) ўйин етарли.

Болага ўйинда одам ўлдирганлиги учун, машина ўғирлагани учун пул беришади. Бу унга ёқади, у ғолиб бўлади. Бола мияси «нусха кўчириш»га жуда уста. Хўш, унинг ҳаётда ҳам ана шундай ғолиб бўлгани келиб қолмаслигига ким кафолат беради?!

Компьютер, интернет, айниқса, кичик оилалардаги болаларни алоҳида оламда яшашга ўргатиб қўяди. У воқеаларни ўзи мушоҳада қилади ва ўзи қарор чиқаради. «Тўғри» ёки «нотўғри» деган тушунчалар унинг онгида исталган шаклда ривожланиши мумкин. Бу қуруқ ваҳима эмас. Бизда энди-энди ривожланаётган жараённинг тараққий этган давлатларда оқибатларини кўришимиз мумкин.

Канадалик 25 ёшли Кимвир Жилл 20 кишини жароҳатлаб, 18 ёшли қизни ўлдирган, кейин эса ўзини ҳам отиб ташлаган. Мутахассислар унинг интернетдаги ёзишмаларини излаб топишгач, маълум бўлдики, у почта ходимлари томонидан содир этилувчи беъмани қотилликлар асосига қурилган «Постал» ўйинининг ашаддий ишқибози бўлган. Бу ўйинлар оқибатида Москва синагогида ҳам Александр Копцев томонидан қирғин амалга оширилган. Йигитчаларнинг жиноят оламига умуман даҳли йўқлигини ҳам таъкидлаш керак.

Умуман олганда, сўнги вақтларда бу каби одам жонига қасд қилган ўқувчилар, ёшлар ҳақидаги хабарлар оқими кўпайиб қолган. Компьютер ўйинларини интернет тармоғига ҳаддан ортиқ боғланиб қолишни мутахассислар касаллик, дея баҳолашмоқда.

Гарчи бунинг қай даражадаги руҳий хасталик эканлиги номаълум бўлса-да, лекин юқори технологияларсиз «яшай олмаётганлар» сони ўсиб бормоқда. Америкада 2,5 минг киши ўртасида ўтказилган сўров натижаларига кўра, 70 фоиз одам интернетсиз умуман яшай олмаслигини билдирган. Уларнинг 14 фоизи бутунжаҳон тармоғисиз ҳаёт кечиришлари мушкул кечишини айтган. 12,3 фоиз одам ўзини бу тармоқда ишлашдан тийишга уринаётган экан. 8,7 фоиз киши эса интернетга бўлган қизиқишини дўстлари, ҳамкасблари ва оила аъзоларидан сир тутишга уринади.

- Кўпчилик ёшларнинг ахборотга нисбатан эҳтиёжи юқори, - дейди психология фанлари номзоди, доцент Абдумўмин Расулов. - Ахборот олиш имкониятларининг юқорилиги боис интернет уларни ўзига кўпроқ жалб этмоқда. Бироқ улар маълумотлар аҳамиятини ажрата олишмаяпти. Шу боис тажовузкор ўйинлар, ахлоқсизликни тарғиб қилувчи сайтлар билан банд бўлиб қолишапти. Бунинг оқибатида улар реал ҳаётдан ажралиб қолади, виртуал оламга ўтиб яшайди. Лекин буни уларнинг ўзлари ҳис қилмайди. Ёшларнинг эҳтиёжини қондирадиган ахборот кам бўлиши мумкин. Улар уйдан, аудиториядан, дўстлари орасидан ўз ҳис-туйғулари учун қониқиш ололмайди. Бунинг олдини олиш учун уларга реал ҳаёт шарт-шароитларни яратиш керак. Дейлик, кутубхона, дарс, яна бошқа воситалар орқали ўсмир ҳаётига янги мазмун олиб кириш мумкин.

Жаҳон тиббиёти тажрибасида компьютер олдида ўтириб вафот этганлар ҳам учраган. Бугун монитор олдида ўтирганларнинг аксарияти болалар ва ёшлар. Шу сабабли ҳам одамларни компьютердан «ажратиб олиш» муаммоси кўплаб мамлакатларда кун тартибидаги масалага айланган. Масалан, Буюк Британия мактабларида жорий йилдан ўқув дастурига янги фан киритилди. Бу бахт дарсидир. Ушбу фаннинг асосий вазифаси болаларни ўзига ишонилга, ташқи дунё мураккабликларига бардош беришга ва тушкунликка тушмасликка ўргатишдир.

Мутахассисларнинг сўзларига кўра, сўнги пайтда инглиз мактаблари ўқувчилари орасида тушкунлик (депрессия)га тушиш ҳоллари ҳақиқий эпидемияга айланган. Шунинг учун ҳам барча давлат мактабларида психологлар махсус ишлаб чиқилган дастур бўйича бахт дарсларини ўтишга қарор қилишди. Ҳатто глобаллашув жараёни авж олиб, XXI аср техник юксалишлар асри бўлса-да, болага самимий туйғулар, гўзал нарсалар, ахлоқ меъёрлари ҳақида гапириш керак. Уларга ўзининг иқтисодий муаммоларини, ижтимоий мавқеини нуктаи назардан эмас, энди дунёни англаб, унга нисбатан муайян муносабати шаклланаётган шахс сифатида эътибор бериш керак бўлади. Шунда болаларнинг ҳам алоҳида одамларга ўтиб, ўз қобиғига ўралиб яшашларига ҳожат қолмайди.

**Наргиза ТҶХЛИЕВА,**  
 журналист

«Чирчиқ» дала-ўқув майдонида «Амир Темур издошлари» спартакиадаси доирасида Ўзбекистон Республикаси мудофаасига кўмаклашувчи «Ватанпарвар» ташкилоти томонидан «Шунқорлар» ҳарбий-спорт ўйинларининг республика босқичи бўлиб ўтди.

Ёшлар ишлари агентлиги билан ҳамкорликда ўтказилган ушбу мусобақада Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоятлар маҳаллаларида истиқомат қилаётган «Ёшлар дафтари»да рўйхатда турувчи ҳамда «Темир дафтар» ва «Аёллар дафтари»дан ўрин олган оила фарзандлари иштирок этди. 17 ёшдан 22 ёшгача бўлган 140 нафар уюлмаган ёшдан ташкил топган 14 та жамоа учта блокдан иборат синовларда беллашди.

# ХОРАЗМЛИК ЁШЛАР ҒОЛИБ



Muallif va III darajali serjant Olim BERDIYEV

Ҳарбий-ватанпарварлик блокада жамоа аъзолари Ўзбекистон ҳарбий тарихига доир билимларини намоён этди. Шунингдек, жамоаларнинг фотоальбомлари ва нишонлари, «Мен нечун севаман, Ўзбекистонни?» мавзусидаги тақдироти ҳамда ҳарбий-ватанпарварлик варақалари кўриқдан ўтказилди.

Ҳарбий-амалий кўпкурашда эса пневматик қуролдан ўқ отиш, ўқув гранатасини узоқликка улоқтириш ва ҳарбийлаштирилган эстафета бўйича беллашдилар. Ҳарбийлаштирилган эстафета доирасида



ёшлар «АК-74» автоматини нотўлиқ қисмларга ажратиш ва тўлиқ йиғиш ҳамда газниқобни кийган ҳолда белгиланган масофага югуриш шартларини бажарди.

Спорт блокада жамоалар дуатлон, 100 метрга югуриш, турникда тортилиш бўйича ўзаро беллашди.

«Шунқорлар» ҳарбий-спорт ўйинлари давомида ёшларнинг мусобақа шартларини бажаришларида ғалабага кучли интилиши, ҳарбийликка бўлган қизиқиши, ғайрату шижоати яққол сезилди.

Дўстона руҳда, шу билан бирга шиддатли ва мurosасиз кечган мусобақанинг республика босқичида



Хоразм вилояти жамоасининг қўли баланд келиб, Ўзбекистон Республикаси мудофаасига кўмаклашувчи «Ватанпарвар» ташкилоти марказий кенгаши раисининг кубоги соҳиби бўлди. Навоий вилояти жамоаси 2-ўрин, Самарқанд вилояти жамоаси эса 3-ўринни забт этди.

Яқунда ғолиб ва совриндор жамоа аъзолари «Ватанпарвар» ташкилоти ва Ёшлар ишлари агентлиги раҳбарияти томонидан диплом ва қимматбаҳо совғалар билан тақдирланди.

**Шерзод ШАРИПОВ,**  
 «Vatanparvar»

# «Рухият тетик бўлса, жисм бақувват бўлади!»



Инсон умрини оқар сувга менгашади. Кўз юмиб очгунга қадар поёнига етиб бораётган ҳаёт йўллари сарҳисоб қилиш асносида бесамар йўлларда зое бўлган вақтнинг ортга қайтмаслиги сизу бизни сергакликка чорлайди. Ўтаётган умрдан завқ олиш, бажарилган хайрли ишлардан кўнгул қувончга тўлиши учун имкон қадар эртароқ саъй-ҳаракатларни бошлашимиз, охирида афсус чекмаслигимизга асос бўлса, не ажаб.

Бугунги қаҳрамонимиз умрининг илк онларидан ҳозирги эришиб келаётган ютуқларининг тамал тошини қўйган эди. Эндигина 21 ёшни қарши олаётганига қарамасдан, тенгқурлари орасида унинг натижалари ибрат бўлишга лойиқ. Тошкент вилоятининг Зангиота туманида таваллуд топган кичик сержант Азизхон Абдуллаев спортнинг бокс, муай-тай ва қўл жанги турлари бўйича спорт устаси, қўл жанги бўйича жаҳон ва Осиё чемпиони, Мудофаа вазирлиги ва куч тузилмалари орасида ўтказилган турнирлар чемпиони ва совриндори.

## ЁЛГИЗ ЎҒИЛ

Оиламизда уч опамдан кейин туғилганман. Ёлғиз ўғил бўлишимга қарамасдан, ота-онам тарбиямга қаттиққўл бўлишди. Беш ёшимда дадамнинг қизиқтиришлари билан бокс тўғарагига қатнай бошладим. Мураббийим Жаҳонгир Жўраевнинг мендаги иқтидорни кўрганидан бениҳоя бахтиёрман. У кишининг тавсия ва кўрсатмалари билан етти ёшимда биринчи марта мусобақага қатнашдим ва фахрли 1-ўринни қўлга киритдим. Агар бирор ҳаракатингиз ортидан самарали натижани ҳис қилсангиз, бундан ортиқ бахт бўлмас экан. Ўша кичкина мусобақадаги катта натижа менга мотивация берган. Қувончим ичимга сиғмаган.

## МАКТАБ ДАВРИ

Ўқувчилик йилларимизда ҳаммининг ўзига яраша қизиқишлари бўлган. Синфдошларим ҳам турли соҳа ва «хобби»ларга интилишарди. Мен эса ўз йўлимни танлаб бўлган эдим. Вақтни доим қизганганман. Бир дақиқа бўш қолсам ҳам, албатта спорт залида машғулот ўтказишга уринганман. Ҳатто синфдош дўстларимни ўзим билан мураббий олдига олиб борардим. Уларни ҳам мен билан машғулотларда қатнашишини истаганман. Аммо ҳаммасининг ҳам иродаси етмади. Чунки спорт сабр билан бирга иродани ҳам тоблайтиди. Шунинг учун инсон қайсидир соҳанинг этагидан тутар экан, машаққатларга дош беришда ўзида қатъият топа олиши керак. Ўзинг эришган шахсий натижангни мактаб директори болалар олдига эътироф этиб, мақтов ёрлиқлари билан сийлаб турса, кимга ёқмайди (қулади).

Мусобақалар кўпайган сари машғулотлар ҳам кучайиб борарди. Табиийки, вақт масаласи тигиз бўларди. Ҳатто шундай кунларда дадам ҳам «Агар мактабда ўзлаштиришинг пасаядиган бўлса, спортни ташлайсан!» дея шарт қўйган. Спорт ҳаётимнинг бир бўлагига айланиб бўлган эди. Шу сабаб ўқишни ҳам аъло баҳоларга ёпишга мажбур эдим. Шукурки, мактабни имтиёзли шаҳодатнома билан битирдим. Ҳамма нарса вақтни тўғри тақсимлашга боғлиқ экан.

## МАШАҚҚАТ ВА МАҒЛУБИЯТ

Бирор мусобақада иштирок этиш учун йил давомида машаққатли машғулотлар бўлади. Аммо рингга кўтарилганда, 5 дақиқа ичида масала ҳал бўлади. Аламлиси шундаки, мағлубиятга учрасам, доим йиғлаб юбораман. Қилинган шунча ҳаракат, ўтган вақт мен учун саробга айланади. Кайфиятим тушиб кетади. Агар ҳакамларнинг рақибимга ён босганини билган ҳолда мағлуб бўлсам, икки карра аламли. Шунинг учун доим яққол устунлик билан ғолиб бўлишга ҳаракат қиламан. Шунда баҳсли ва мунозарали ҳолатлар бўлмайди. Йиллар давомида халқаро ва ички чемпионатларда рингга кўтарилар эканман, баъзан фирромликларга ҳам гувоҳ бўламан. Шунинг учун рақибимни катта устунлик билан энгши ҳақида ўйлайман. Мағлубият ҳақида эса умуман эслашни ҳам хохламайман. Чунки инсон нимадан кўрқса, албатта, ўша ҳодиса рўй беради. Қўрқув руҳиятга ҳам салбий таъсир қилади. Шунинг учун руҳимни туширмайман. Рухият тетик бўлса, жисм бақувват бўлади.

## СПОРТДАН КЕТИШ ФИКРИ...

Спортни тарк этиш фикри кўп бора бўлган. Айниқса, жароҳат олган пайтларим ота-онам менинг жоним оғриганини кўриб, бошқа

соҳада ўзимни синаб кўришимни талаб қилишган. Ўша кезларда кўқарган жойларимни беркитишга ҳаракат қилардим. Аммо оёқ-қўлим синиб қолган вақтларда уйдагилар битта ўғил фарзандлигимни асос қилиб, спортни ташлашим зарурлигини кўп бора айтишган. Шундай кезларда ўйланиб ҳам қолганман. 2020 йили муқаддас ҳарбий хизматни ўташ учун мудофаа ишлари бўлимига ариза топширганман, спорт билан хайрлашганим. Аммо ҳарбий хизматчилар ўртасида ҳам қўл жанги бўйича мусобақалар ўтказилишини кўриб, ўзимдаги иштиёқни босолмадим. Яна спортга қайтдим. Шу йили Мудофаа вазирлиги миқёсида ўтказилган мусобақада 1-ўринни эгалладим. Ўшандан буён катта спортдаман.

## ИНСОН СУВ КАБИ БЎЛИШИ КЕРАК

Барчамизга маълумки, XX асрнинг энг кучли одами дея тан олинган Брюс Ли спорт устаси бўлиши билан бир қаторда, унинг дунё тан оладиган фалсафаси ҳам бўлган. У инсонни сув каби бўлишини таъкидлайди. Сувда шакл йўқ, аммо уни қайси идишга қуйсангиз, у ўша шаклга киради. Брюс Лининг фалсафасини мен ўзимга шиор қилиб олганман. Бу фалсафа замирида вазиятга, рақибга ва маконга мослашувчанлик тарғиб этилади. Фуқаролик ҳаётидаги спортчи билан ҳарбий спортчининг фарқи катта. Ҳаётдаги шиорим боис биринчи ҳолатдан иккинчи ҳолатга кўникишим қийин бўлмади.

## ОТА-ОНАМ ФАХРЛАНИШНИ ХОҲЛАЙМАН

Фарзанд бўлиб, ота-онамининг розилиги ва мен билан фахрланиши йўлида ҳаракат қиламан. Қариндошлар, қўшнилари ва танишлар олдига доим мен билан фахрланиб юришларини истайман. Шунинг учун доим олдинга интиламан. Самарали натижаларга эришгим келади. Чунки мен эришаётган ютуқларим ортида ота-онамининг дуоси, мураббийларимнинг меҳнати ва дўстларимнинг қўллаб-қувватлаши турибди. Хато қилишга ҳаққим йўқ. Ҳеч бир соҳада омаднинг ўзи етарли бўлмайди. Унинг ортида машаққатли меҳнат ва яқинларнинг дуоси бўлиши керак. Эгнимга ҳарбий либос кийишимни дадам кўпроқ хоҳлади. Уларнинг орзуларини рўёбга чиқариш учун ҳам мардлар либосини кийдим. Минг шукурки, кам бўлмаяпман!

## СПОРТ ОРТИДАН ТОПАНЛАРИМ...

Спорт билан шуғулланган инсоннинг бўш вақти кам бўлади. Зарарли одатларга имкон бўлмайди. Доимий назоратда бўлади. Ҳарбий спортчи учун бундай интизом икки карра юқори. Иро-

да тобланади, сабр-тоқат синовдан ўтказилади. Аксарият ёшларда қатъият йўқлиги сабаб спортни жуда эрта тарк этади. Машаққатдан қочиш керак эмас. Машаққатлар ортида, албатта, роҳат бор. Тинимсиз қилинган меҳнат барибир ўз самарасини беради. Икки йил ҳатто мақтов ёрлиғи ҳам олмаган пайтларим бўлган. Рухиятга таъсир қиладиган ҳолат. Аммо мен билан бир залда машғулот ўтказаётган спортчидан нима кам, деган фикр ҳеч ҳам менга тинчлик бермаган. Мен унда далайман, мен буни бажара оламан, деган ишонч олдинга интилишим учун туртки бўлган. Спортчи мағлубиятларда тобланади. Спортдан топган энг катта нарсам ўзимга бўлган ишончим бўлди. Инсон ўзига ишонса, ҳар қандай вазифани удаллаши мумкин.

## ХУЛОСА...

Дунёда энг қадрли нарса – бу вақт! Уни бекорга сарфлаб юбормаслик керак экан. Ҳали ёш бўлишимга қарамасдан, вақт фалсафасини англаб етдим. Тўғриси ҳам шу-да, бир йиллик машаққатнинг ортидан беш дақиқалик ринг. Қарабсизки, ўтган вақт саробга айланади ёки рўёга. Ҳаёт ҳам аслида рингга ўхшайди. Беш дақиқалик ажратилган вақтдан унумли фойдаланмасак, синовларда бўлган бир йилимиз куяди. Ўйлаган мақсадингизни шу сонияларда бажариш керак экан. Ҳали вақтим бор-ку, дея хотиржамликка берилсак, рақибга имкониятни бой бериб қўйишимиз эҳтимоли катта.

Келажакда мураббийликда ҳам ўзимни синаб кўрмоқчиман. Ўшанда шогирдларимга ҳам, аввало, вақт фалсафасини уқтираман. Барча нарсани ўз ҳолига қайтаришимиз мумкин, аммо ўтган вақтни эмас...

«Vatanparvar» мухбири  
**Шерзод ШАРИПОВ**  
ёзиб олди.

## Натижалар:

2016 йили – ёшлар ўртасида муай-тай бўйича Осиё чемпионатида 1-ўрин;  
2019 йили – бокс бўйича Қозоғистонда бўлиб ўтган хотира турнирида 3-ўрин;  
2020 йили – бокс бўйича Мудофаа вазирлиги миқёсидаги мусобақада 1-ўрин;  
2021 йили – қўл жанги бўйича Қуролли Кучлар миқёсидаги мусобақада 3-ўрин;  
2022 йили – қўл жанги бўйича Ўзбекистон чемпионатида 1-ўрин;  
2022 йили – қўл жанги бўйича жаҳон чемпионатида 1-ўрин;  
2023 йили – қўл жанги бўйича МДХ курсантлари мусобақасида 1-ўрин.

# YANGI O'ZBEKISTON YOSHLAR MAMLAKATI

Yoshlarni ona yurtga sadoqat va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Shu munosabat bilan mamlakatimizning eng olis hududlaridan biri hisoblangan Qoraqalpog'iston Respublikasi Qo'ng'iro'tumanida joylashgan Mudofaa vazirligiga qarashli harbiy qismda "Qo'mondon va yoshlar uchrashuvi" bo'lib o'tdi.



Tadbirda tuman hokimligi, mudofaa ishlari bo'limi, Yoshlar ishlari agentligi hamda bir qator hamkorlikdagi davlat va jamoat tashkiloti vakillari taklif etildi. Harbiy qism harbiy xizmatchilari tomonidan namoyish etilgan qo'l jangi usullari, maxsus va jangovar harbiy texnikalar hamda qurol-aslahalar ko'rgazmasi barchaga birdek manzur bo'ldi.



Tadbir harbiy qismning madaniyat markazida davom etdi. Unda polkovnik Jur'at Yakubov so'zga chiqib, bugungi kunda mamlakatimizda yoshlar uchun yaratilgan shart-sharoitlar haqida batafsil ma'lumotlar berdi. Ochiq muloqot tarzida kechgan uchrashuvda yoshlar o'zlarini qiziqtirgan savollariga javob oldi. Tadbir yakunida xalqaro turnirlarda zafar qozongan hamda tadbirda faol ishtirok etgan yoshlarga esdalik va qimmatbaho sovg'alar topshirildi.

Qo'mondonning keyingi manzili Mudofaa vazirligiga qarashli Taxiotosh tumanida joylashgan harbiy qism bo'ldi. "Yangi O'zbekiston – yoshlar mamlakati"



shiori ostida o'tkazilgan tadbirga ham tuman hokimligi, mudofaa ishlari bo'limi va harbiy prokuratura xodimlari taklif qilindi.

Yoshlar harbiy qism tarix muzeyi, kutubxona, sport shaharchasi, panoramali o'q otish xonasi, yotoqxonalar bilan yaqindan tanishtirildi. Shu bilan bir qatorda, yoshlar o'rtasida sportning 10 ga yaqin turi bo'yicha musobaqalar o'tkazildi.

Tadbir so'ngida sportning turli yo'nalishlarida sovrinli o'rinlarni egallagan yoshlarga esdalik va qimmatbaho sovg'alar topshirildi.

Kapitan Ahror SAFARALIYEV

## ✓ HUQUQIY PROFILAKTIKA



Harbiy prokuratura organlari tomonidan Chegara qo'shinlari tizimidagi harbiy qismlar qo'mondonliklari bilan chegara oldi hududlarida yashovchi mahalliy aholi bilan muntazam ravishda profilaktik tadbirlar o'tkazib kelinmoqda.

# CHEGARA OLDI HUDUDIDA UCHRASHUV

Namangan harbiy prokurori D. Rahmonov ishtirokida Chortoq tumani Arbag'ish mahallasidagi chegara oldi hududida istiqomat qilib kelayotgan mahalliy aholi vakillari bilan uchrashuv o'tkazildi.

Uchrashuv davomida harbiy prokuror tomonidan chegara hududida istiqomat qilayotgan yoshlarni, mahalliy aholini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalasida hamda chegarada xizmat olib borayotgan harbiy xizmatchilarning faoliyatiga to'sqinlik qilmaslik, ularning qonuniy talablariga bo'ysunish, davlat

chegarasidan noqonuniy tovar-moddiy boyliklarini olib o'tmaslik, buning uchun qonunchilikda nazarda tutilgan javobgarlik va amaliyotda sodir bo'layotgan holatlar bo'yicha misollar keltirilib, tushuntirish ishlari olib borildi.

Harbiy prokuror aholi vakillarini qiynab kelayotgan muammolarni tinglab, ularga huquqiy maslahat va tushunchalar berdi.

Adliya kapitani Qurbondurdi POLVONNAZIROV,  
Namangan harbiy prokurorining yordamchisi

## ✓ SAYYOR QABUL

# 128 TA MUROJAAT O'RGANILDI

Yurtimizda xalq bilan faol va ochiq muloqot olib borish inson huquq hamda manfaatlarini ta'minlash orqali xalqimizning farovon, baxtli hayot kechirishi uchun munosib shart-sharoit yaratishga xizmat qiladi.



Jismoniy va yuridik shaxslar murojaatlari bilan ishlash borasida asos solingan yangi tizim ijtimoiy adolatni ta'minlash bilan birga, mamlakatimizni har tomonlama rivojlantirish yo'lidagi

muammolar, murojaatlar hal qilib kelinmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Harbiy prokuraturasi, Mudofaa vazirligi, Favqulodda vaziyatlar vazirligi, IIV Qorovul qo'shinlari

strategik maqsadlarga erishishning qudratli vositasiga aylanmoqda. Shu maqsadda Respublika Harbiy prokuraturasi tashabbusi bilan Qurolli Kuchlar tarkibidagi vazirlik va idoralar hamkorligida joylarda ommaviy sayyor qabullar o'tkazilib, mavjud

qo'mondonligi va Milliy gvardiya qo'mondonligi bilan hamkorlikda Buxoro shahrida ommaviy sayyor qabul o'tkazildi.

Harbiy xizmatchilar va oila a'zolari, nafaqaga chiqqan fuqarolar hamda yoshlar qatnashgan sayyor qabulda Respublika Harbiy prokurorining o'rinbosari Q. Isroilov, Milliy gvardiya qo'mondoni o'rinbosari S. Mamayusupov, IIV Qorovul qo'shinlari qo'mondoni o'rinbosari M. Mirkomilov, Mudofaa va Favqulodda vaziyatlar vazirliklari mas'ullari ishtirok etdi.

O'tkazilgan qabulda ishtirokchilar xizmat joyini o'zgartirish, harbiy guvohnoma olish, harbiy unvon olish,



imtiyozli guvohnoma berilishi, ishga tiklash, safarbarlik chaqiruvi rezervi uchun pul badallari to'lanishi, nafaqaga chiqish masalalarida amaliy yordam berishni so'rab, murojaat qilishdi.

Qabulga kelib tushgan 128 ta murojaatdan 63 tasi ijobiy hal qilinib qanoatlanirildi, 15 tasiga tushuntirish berildi, 50 tasi tegishligiga ko'ra vazirlik va idoralarga yuborilib, ijrosi nazoratga olindi.

Adliya polkovnigi Sherzod XAYITOV,  
Respublika Harbiy prokurorining  
katta yordamchisi

Бугунги кунда сайёрамизнинг 85 фоиздан кўпроқ аҳолиси умуртқа поғонаси остеохондрози касаллигидан азоб чекади. Айниқса, Япония, Швеция, Буюк Британия, Чехия каби давлатларда ушбу касаллик асоратлари сабабли ногирон бўлиб қолган инсонлар сони анча ортган. Беморларнинг аксарияти умуртқа поғоналари орасидаги гардиш (диск)нинг емирилиши касаллигига чалинган.

## ОСТЕОХОНДРОЗ



## ХАВФЛИ КАСАЛЛИКМИ?

Мутахассисларнинг кузатишларича, вертеброген (остеохондроз ва унинг асоратлари) касалликлар билан оғриган беморлар грип ва уйда шикастланишлар кўрсаткичидан кейинги, ногиронлик келтириб чиқариш бўйича эса юрак-қон томирлари касалликлари билан бир ўринда туради. Эътибор беринг, остеохондроз кўпчилик ўйлаганидек, оддий туз йиғилиши натижасида пайдо бўладиган хасталик эмас, балки бу организмда кечадиган чуқур патологик жараён туфайли келиб чиқадиган жуда ҳам мураккаб сурункали касаллик ҳисобланади.

### Сабаблари нимада?

Умуртқа поғонаси одам организмда ҳаракат-таянч аъзоларининг асоси ҳисобланади. Диск умуртқаларни бир-бирига бириктириб туради, шу билан бирга, амортизация вазифасини бажаради ва умуртқанинг ҳаракатланишини таъминлайди. Умуртқалар орасидаги ушбу дискнинг емирилиши остеохондроз дейилади. Бунинг натижасида умуртқалар орасидаги бўғим емирилади – бу спондилоартроз дейилади.

Умуртқа дискининг ёрилиши натижасида унинг ичидаги ядроси сиқилиб, ташқарига чиқади ва диск чурраси пайдо бўлади. Мазкур патологик жараёнлар умуртқанинг қийшайишига олиб келади. Бу эса сколиоз дейилади. Натижада умуртқа орасидаги масофа қисқаради ва орқа миядан периферик нервлар чиқадиган умуртқалараро тешик қисилади. Бунинг оқибатида периферик нерв толалари эзилади ва бош миядан орқа миягача келган импульс эзилган периферик нерв толаларидан улар бошқарадиган аъзоларгача тўлиқ етиб бормайди. Бу эса, ўз навбатида, шу аъзолардаги пайлар, мушаклар, қон томирлари ва бошқа тўқималар фаолиятининг бузилишига олиб келади. Натижада мушак ва пайлар тортилиб, қаттиқ оғриқ пайдо бўлади. Кислород ва озукка етишмаслигидан қўл-оёқлар музлайди, уюшади,

ҳолсизланади. Ҳаракатланганда ва юрганда қаттиқ оғриқ пайдо бўлади. Баъзи ҳолларда ногиронлик даражасигача олиб келиши мумкин.

Мана шуларни ҳисобга олиб, бундай касалликларга чалинган беморларга «оддий туз йиғилган» ёки «нервлар шамоллаган» деб қарамасдан, уларни ҳар томонлама, чуқур, индивидуал тиббий текширувдан ўтказиш, тўғри ва аниқ ташхис қўйиш лозим. Чунки беморни тўла ва самарали даволаш гарови, биринчидан, беморга қўйилган ташхиснинг тўғрилигига иккинчидан, организмда кечаётган патологик жараёнларнинг қандайлигига қараб, касалликни келтириб чиқараётган сабабига йўналган муолажалар ўтказилишига боғлиқ.

Одам қариган сайин остеохондроз билан касалланиш кўпайиб бораверади. Жисмоний машқлар ва спорт билан шуғулланмайдиганлар эса остеохондроз дардига кўпроқ мойил бўлишади. Олимларнинг таъкидлашича, ўтириб ишлаш фаолияти ҳам остеохондроз кучайишининг сабабларидан бири бўлиб, бу ҳолат катталарнинг 80 фоизига таъсир қилади. Инсон қанчалик кам ҳаракат турмуш тарзини олиб борса, спортга вақт ажратмаса, остеохондрознинг ривожланиш ёки кучайиши хавфи шунчалик юқори бўлади. Чунки юриш ва бошқа жисмоний фаолият минимал даражага камайтирилса, бел соҳаси янада заифлашади.

### Касалликнинг белгилари

Остеохондрознинг ҳам турлари мавжуд. У бўйин умуртқалари, кўкрак қафаси ва бел остеохондрозига бўлинади. Шунга қараб, уларнинг белгилари ҳам фарқланади.

### Бўйин умуртқалари остеохондрозининг белгилари:

- бош айланиши;
- бўйин, бош, қўлларда оғриқ;
- бармоқларда уюшиш ҳисси;
- кўриш қобилиятининг пасайиши;
- қулоқларда шовқин.

### Кўкрак қафаси остеохондрозининг белгилари:

- бел оғриғи;
- кўкрак қафасида қизиш ёки сиқилиш ҳисси;
- қийин нафас олиш.

### Бел остеохондрозининг белгилари:

- оёқларда оғриқ;
- пастки бел оғриғи;
- оёқлар ёки бармоқлар уюшиши.

Ҳа, остеохондроз кўпинча оғриқлар билан намоён бўлади. Бел-думғаза соҳаси остеохондрозидо ўтирганда-турганда, эгилганда белда оғриқ пайдо бўлаверади, улар санчувчи, куйдирувчи ва ачиштирувчи хусусиятга эга. Ушбу оғриқлар оёқнинг орқа-ён юзаси бўйлаб тарқалади. Баъзи беморларнинг бели қийшайиб қолади. Бўйин умуртқалари ва кўкрак қафаси остеохондрозидо оғриқлар бўйин, энса, кўкрак соҳасида пайдо бўлиб, елка ва қўлларга тарқайди. Бемор бўйинини турли томонларга бурганда, елкаси ёки қўлларини кўтарганда оғриқлар пайдо бўлади ёки кучаяди. Беморнинг нафас олиши қийинлашади, кўкракда сиқилиш ҳисси пайдо бўлади.

Бўйин умуртқалари остеохондрози кучлироқ намоён бўлса, бош мия томон йўналган қон томирлар эзилиб, бош айланишлар ва чайқа-

либ юришларни юзага келтириши мумкин.

### У диск чуррасига олиб келадими?

Умуман олганда, диск чуррасининг асосий сабабчиси – бу остеохондроз. Бироқ белдаги оддий радикулит ёки остеохондроз сабабли пайдо бўлган оғриқларни дарров диск чурраси билан боғлаш керак эмас. МРТда аниқланган кичик ҳажмдаги диск чурралари ҳам хавфли эмас. Бемор сузишга қатнаса, умуртқани чиниқтирувчи махсус машқларни бажарса, текис ва раvon жойда ётса, турникда тортилиб турса, бу ҳолатлар тез ўтиб кетади. Оғриқ кучсиз бўлса, радикулит, кучли бўлса, диск чурраси деб ҳисоблаш ҳам нотўғри. Шунинг учун бу касалликни даволаш учун аввало, тажрибали шифокорга боришни маслаҳат берамиз. Малакали шифокорлар бу касалликка рентген орқали ҳам бемалол ташхис қўяди. Диск чуррасига гумон қилинсагина, КТ ёки МРТ текшируви ўтказилади.

### Соғайиш мумкин!

Шифокор кўрсатмаси ҳамда таҳлил натижаларига кўра, касаллик ҳолати аниқланиб, тегишли муолажа тури тайинланади. Булар оғриқни қолдирувчи, яллиғланишга қарши дори-дармонлар, физиотерапия муолажалари ҳамда даволаш гимнастикаси кўринишида амалга оширилади. Оғриқ хуруж қилган вақт иситиш муолажалари, иссиқ ванна, уқалаш ҳаракатларини бажариш тавсия этилмайди. Бу оғриқни зўрайтириши мумкин. Бундай пайтда ҳаракатни чеклаш ва қаттиқ ўринда ётиш керак. Аммо касалликнинг ривожланиш хавфини камайтириш ёки уни бартараф этиш учун қуйидаги қоидаларга ҳам амал қилиш керак.

### Иш жойини тўғри ташкил этиш

Курси қулай бўлиши керак, лекин жуда юмшоқ эмас. Агар фақат текис орқа томони бўлган стуллар ёки креслолар мавжуд бўлса, бел учун махсус рулонлар қўйиш мумкин. Компьютер ёки ноутбук мониторинг маркази кўзга тўлиқ қарама-қарши бўладиган тарзда жойлаштирилади. Бу умуртқа поғонасидаги эгрилик ва стрессдан ҳимоя қилади.

### Иш вақтида танаффус қилиш

Ҳар соатда ишни тўхтатиш ва камида беш дақиқани озгина дам олиш учун ажратиш лозим: бошни эгиш, столдан туриш, танани чўзиш ва бошқа машқларни бажариш.

### Тўғри дам олиш

Чалқанча ухлашга ҳаракат қилиш, агар бунга кўникиш қийин бўлса, ён томонларга катта ёстиқ ёки кўрпачаларни қўйиб қўйиш уйқуда ағдарилиб кетишга йўл қўймайди. Шунингдек, кўрпача ўта юмшоқ бўлмаслиги керак.

Яна ҳар кунги бадантарбия машқларини қанда қилманг. Эрталаб 15-20 дақиқалик жисмоний машқлар учун вақтингизни аяма-сангиз, турли муаммолардан холи бўласиз. Қолаверса, сувда сузиш машғулотини ҳам умуртқа поғонаси қийшайишининг олдини олиши билан эътиборлидир. Шу билан бирга рақс ҳаракатларини бажариш ҳам катта наф беради. Кун давомида камҳаракатлилик ва бир жойда узок ҳаракатсиз ўтиришдан сақланинг.

Г. ҲОЖИМУРОВА тайёрлади.







# ҲАМЖИҲАТЛИК, ЯНГИ МАРРАЛАР



**Тошкент. Эрталабки 6:00. Минглаб спортсевар ҳамюртларимиз «Нито Агера» мажмуаси олдидаги майдонда Марказий Осиёдаги энг катта – «Янги нафас» халқаро марафони ҳамда «Ватан қалқони» ҳарбий-ватанпарварлик оммавий югуриш мусобақасида иштирок этиш учун жам бўлишди.**

«Бир Ватанда, бир вақтда, бир масофага, бир мақсадда, бирга югурамиз!» шиори остида ўтказилган югуриш марафонига ана шундай ўзига хос ном берилгани бежиз эмас. Зеро оммавий спорт тадбирлари кишига жисмоний қувват, саломатлик ато қилиши баробарида Ҳудудларнинг ягона мақсад йўлидаги ҳамжиҳатлигини, янги-янги марраларга интилаётган ёшларимизнинг ғайрат-шижоатини ҳам намоиш этади.

Халқаро Олимпия куни ва Ёшлар куни муносабати билан ўтказилган мазкур марафонда илк бора Қозоғистон, Қирғизистон ва тожикистонлик югурувчилар ҳам қатнашиш истагини билдиришди. «Янги нафас» оммавий югуриш мусобақаси юртимизнинг 16 та шаҳрида бир вақтнинг ўзида ўтказилиб, унда жами 50 мингдан ортиқ иштирокчи қатнашди.

Мусобақанинг очилиш маросимида Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузурдаги Хавфсизлик кенгаши котиби, Ўзбекистон триатлон федерацияси раиси Виктор Маҳмудов, Ёшлар сиёсати ва спорт вазири Адҳам Икромов, Миллий Олимпия қўмитаси бош котиби Ойбек Қосимов бу каби оммавий спорт тадбирлари мамлакатимизда

илгари сурилаётган соғлом турмуш тарзи кўникмаларини оммалаштириш баробарида элу юрт манфаати йўлида бир мақсад сари интилиш хиссини кучайтиришга, ёшларни бирлаштиришга хизмат қилишини таъкидлади.

Шундан сўнг беллашувларга старт берилди. Унда минглаб ҳаваскор ва профессионал спортчилар 1 мил (1,61 км), 3 км ва 10 км.лик масофалардан бирини танлаб, баҳсга киришди. Мусобақанинг яқкалик баҳсларида Мудофаа вазирлиги Жануби-ғарбий махсус ҳарбий округ оддий аскари Ҳасанбой Мирсоатов 3 км.лик йўналишда ҳамда Тошкент ҳарбий округи оддий аскари Отабек Тошқувватов 10 км.лик йўналишда марра чизигини биринчилардан бўлиб кесиб ўтишди. Шунингдек, олий ҳарбий таълим муассасалари курсантлари ўртасида кечган

баҳсда Қуролли Кучлар академияси биринчиликини эгаллаган бўлса, жамоавий баҳсларнинг 3 км йўналишида Мудофаа вазирлиги терма жамоаси шохсупанинг олий ўрнини қўлга киритди.

Шуни алоҳида айтиб ўтиш лозимки, ҳудудларда ўтказилган «Янги нафас» мусобақасининг одилона ва шаффоф тарзда ўтказилишини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон енгил атлетика федерацияси томонидан тайёрланган 250 нафар малакали ҳакам ва мураббий ҳамда 300 нафарга яқин кўнгилли жалб этилди.



**Шерзод ЭГАМБЕРДИЕВ,  
 «Vatanparvar»**



@Vatanparvargazetasi\_bot  
 «Vatanparvar» birlashgan tahririyati bilan bog'lanish uchun telegram bot

**SHU SONNING  
 ELEKTRON SHAKLI**



**VATANPARVAR**

**MUASSIS**



**O'ZBEKISTON  
 RESPUBLIKASI  
 MUDOFAA  
 VAZIRLIGI**

www.mudofaa.uz

**Tahririyat kengashi:**

general-mayor Hamdam Qarshiyev  
 polkovnik Otabek Yuldashev  
 polkovnik Alisher Boboxonov  
 Maqsud Abilov

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqriz qilinmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin.

Gazeta Mudofaa vazirligi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar departamenti – «Vatanparvar» birlashgan tahririyatining kompyuter markazida sahifalandi.

**Bosh muharrir:**

podpolkovnik Ahror Ochilov

**ISSN 2010-5541**

Gazeta O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 2008-yil 6-iyunda 0535 raqami bilan ro'yxatga olingan.

**Telefonlar:**

kotibiyat: 71 260-36-50  
 buxgalteriya: 71 260-35-20  
 yuridik bo'lim: 71 260-29-41  
 faks: 71 260-32-29

**Navbatchi:** katta leytenant Dilshod Ro'ziqulov

**Sahifalovchi:** Nodirabegim Ne'matova  
**Musahhih:** Sayyora Meliqo'ziyeva

Buyurtma: Г-0605  
 Hajmi: 6 bosma taboq  
 Bichimi: A3  
 Adadi: 33 656 nusxa  
 Bosishga topshirish vaqti: 14:00  
 Topshirildi: 14:30

Gazetaning yetkazib berilishi uchun obunani rasmiylashtirgan tashkilot javobgar.  
 Gazetaning poligrafik jihatdan sifatli chop etilishiga «O'zbekiston» NMIU mas'ul.

Gazeta juma kuni chiqadi.  
 Gazeta 1992-yilning 24-iyunidan chiqq boshlagan.

Nashr ko'rsatkichi: 114.  
 Bahosi: kelishilgan narxda.

«O'zbekiston» nashriyot-matbaa ijodiy uyi bosmaxonasida chop etildi.  
 Bosmaxona manzili: Toshkent shahri, Alisher Navoiy ko'chasi, 30-uy.

1 2 3 4 5 6

Manzilimiz:  
 100164, Toshkent, Universitet ko'chasi, 1-uy.